

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Криворізький національний університет

Навчально-науковий інститут економіки і торгівлі імені Михайла Туган-
Барановського

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ
Гарант освітньої програми

_____ Федотова Т.А.

«_____» _____ 2026 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності 051 «Економіка»
освітньої програми «Економіка»

на тему: «Підвищення ефективності банківської системи України»

Виконав:

здобувач вищої освіти Гребенюк Надія Михайлівна

Керівник: д.е.н., професор Чернега О.Б.

Засвідчую, що у кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань

Здобувач вищої освіти _____

Кривий Ріг
2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Криворізький національний університет
Навчально-науковий інститут економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра економіки та бізнесу
Форма здобуття вищої освіти: заочна
Ступінь Бакалавр
Галузь знань Економіка та підприємництво
Освітня програма Економіка

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Гарант освітньої програми

_____ Федотова Т.А.
підпис

« _____ » _____ 20__ р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
Гребенюк Надії Михайлівні**

1. Тема роботи: Підвищення ефективності банківської системи України»

Керівник роботи д.е.н., професор Чернега О.Б.

Затверджені наказом ректора Криворізького національного університету

від “ _____ ” _____ 20__ р. № _____

2. Строк подання здобувачем ВО роботи “25” квітня 2026 р.

3. Вихідні дані до роботи: наукова та навчальна література з питань функціонування банківської системи України, статистичні дані Національного банку України, нормативно-правові акти, матеріали офіційних джерел та аналітичних звітів.

4. Зміст (перелік питань, які потрібно розробити):

теоретичні засади функціонування банківської системи України; структура та особливості банківського сектору; аналіз сучасного стану банківської системи; оцінка основних показників діяльності банків; проблеми та перспективи розвитку банківської системи України; напрями підвищення ефективності функціонування банківського сектору.

5. Дата видачі завдання: «23» січня 2026 р.

6. Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Підготовка основної частини	16.02.2026-08.03.2026	
2	Підготовка висновків	09.03.2026-28.03.2026	
3	Корегування підрозділів, підготовка висновків	30.03.2026-11.04.2026	
4	Підготовка доповіді та презентації	20.04-30.04.2026	

Здобувач ВО _____ Гребенюк Н.М.
(підпис)

Керівник роботи _____ Чернега О.Б.
(підпис)

РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

Сторінок 46, рисунків 5, таблиць 9, додатків 0,
графічного матеріалу 0, використаних джерел 55.

Об'єкт дослідження: банківська система України як складна економічна система, що забезпечує функціонування фінансових відносин у державі.

Предмет дослідження: теоретичні та практичні аспекти функціонування банківської системи України, її структура, показники діяльності та механізми державного регулювання.

Мета дослідження: дослідження теоретичних засад функціонування банківської системи, аналіз її сучасного стану та розробка напрямів підвищення ефективності.

Методи дослідження: аналіз і синтез, порівняння, статистичний аналіз, системний підхід.

Основні результати дослідження: у роботі досліджено теоретичні засади функціонування банківської системи України, визначено її роль у забезпеченні стабільності грошового обігу, розвитку кредитних відносин та підтримці економічного зростання. Проведено аналіз динаміки кількості банків, обсягів активів, структури банківського сектору та розвитку кредитування в Україні. Встановлено тенденцію до консолідації банківського сектору, зростання активів та адаптації банківської системи до умов економічної нестабільності й воєнного стану. Визначено основні проблеми функціонування банківської системи, серед яких зниження рівня кредитування, ризики ліквідності та вплив зовнішніх факторів. Запропоновано напрями підвищення ефективності банківської системи шляхом удосконалення державного регулювання, зміцнення фінансової стійкості банків, розвитку кредитування та впровадження сучасних фінансових технологій.

Ключові слова: банківська система, банки, банківський сектор, кредитування, активи банків, державне регулювання, фінансова стійкість, економіка України, ліквідність, фінансові технології.

ЗМІСТ

Вступ.....	6
Основна частина	8
Висновки	40
Список використаних джерел	42

ВСТУП

Банківська система є однією з ключових складових фінансової системи держави та відіграє визначальну роль у функціонуванні національної економіки. Саме через банківські установи здійснюється акумуляція та перерозподіл фінансових ресурсів, забезпечується грошовий обіг, кредитування економіки, а також реалізується грошово-кредитна політика держави. У кваліфікаційній роботі досліджується банківська система України як важливий елемент національної економіки, її структура, функції, нормативно-правове забезпечення та сучасний стан розвитку.

Актуальність теми зумовлена тим, що в сучасних умовах економічної нестабільності, глобальних викликів та воєнного стану роль банківської системи суттєво зростає. Вона забезпечує безперервність фінансових процесів, підтримує економічну активність та стабільність грошового обігу. Особливого значення набуває здатність банківської системи адаптуватися до кризових умов, зберігати довіру населення та забезпечувати ефективне функціонування економіки. У зв'язку з цим дослідження її сучасного стану, проблем функціонування та перспектив розвитку є важливим як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

Ступінь наукової розробленості проблеми є достатньо високим, оскільки питання функціонування банківської системи, її ролі у фінансовій системі та впливу на економіку досліджувалися у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, у наукових джерелах розкрито сутність банківської системи, її функції, структуру, принципи діяльності, а також основні показники оцінки її ефективності. Значна увага приділяється питанням регулювання банківської діяльності, ролі центрального банку та впливу банківського сектору на економічний розвиток.

Водночас, незважаючи на значний обсяг наукових досліджень, низка питань залишається недостатньо вирішеною. Зокрема, потребують подальшого вивчення проблеми забезпечення фінансової стійкості банківської системи в умовах кризових явищ, удосконалення механізмів державного регулювання, а також підвищення ефективності функціонування банків в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки. Крім того, актуальним є аналіз сучасних тенденцій розвитку банківської системи України, зокрема процесів консолідації, зміни структури банківського сектору та трансформації кредитної та депозитної діяльності.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних засад функціонування банківської системи, аналіз сучасного стану банківської системи України та розробка механізмів підвищення ефективності банківської системи України.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- 1) розкрити сутність банківської системи та її місце у фінансовій системі;
- 2) охарактеризувати функції та структуру банківської системи;

- 3) дослідити нормативно-правове забезпечення банківської діяльності в Україні;
- 4) проаналізувати основні показники функціонування банківської системи;
- 5) оцінити сучасний стан та тенденції розвитку банківського сектору України;
- 6) визначити основні проблеми банківської системи України;
- 7) розробити напрями підвищення ефективності банківської системи.

Об'єктом дослідження є банківська система України як складна економічна система, що забезпечує функціонування фінансових відносин у державі. **Предметом дослідження** є теоретичні та практичні аспекти функціонування банківської системи України, її структура, показники діяльності та механізми регулювання.

У процесі дослідження використано такі **методи**: аналіз і синтез – для узагальнення теоретичних положень; порівняння – для оцінки динаміки показників розвитку банківської системи; статистичний аналіз – для обробки та інтерпретації кількісних даних; системний підхід – для дослідження банківської системи як цілісного явища.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Для більшого розуміння та аналізу банківської системи доцільно розглянути насамперед визначення категорії «система». Ситнік Г.П., Комаха Л.Г., Рудик А.О. наводять тлумачення цієї категорії, зазначаючи, що вона «...означає цілісну сукупність взаємопов'язаних та взаємодіючих частин (елементів, підсистем, компонентів). Загалом будь-яку сукупність взаємопов'язаних та взаємодіючих предметів можна ідентифікувати як системне утворення, тобто як систему» [1, с. 16].

Проте чіткого і загальноприйнятого визначення цього поняття не існує. Дубасенюк О.А. зазначає, що воно має велику кількість варіацій. Зокрема, «1) система постає як цілісний комплекс взаємопов'язаних елементів; 2) вона утворює особливу єдність із середовищем; 3) як правило, будь-яка система, що досліджується, є елементом системи більш високого порядку; 4) елементи такої системи, зазвичай, виступають як системи більш низького порядку» [2, с. 20].

Системи можуть бути різними за своєю природою та сферою функціонування. Наприклад, Кустовська О.В. видокремлює абстрактні та матеріальні. Матеріальні, в свою чергу діляться на природні і штучні; а абстрактні – на логічні та символічні [3, с.24]. Розрізняють також відкриті й закриті, прості й складні, технічні, біологічні, організаційні, економічні та фінансові системи.

За Карліним М.І. «фінансова система країни в широкому розумінні – це сукупність взаємозв'язаних і взаємодіючих частин, ланок і елементів, що безпосередньо беруть участь у фінансовій діяльності і сприяють її здійсненню» [4, с. 11]. Орел А.М. та Дяченко В.В. наводять більш стисле, але не менш влучне визначення: «фінансова система являє собою певну встановлену різноманітність фінансових ресурсів і коштів, які знаходяться у використанні країни» [5, с. 26]. Як і кожна система, фінансова має свою структуру. Знову звертаючись до попереднього наукового дослідження, можна виділити низку основних компонентів: національні фінанси, фінанси підприємств, міжнародні фінанси і фінансові ринки, які взаємопов'язані між собою. Також до її структури входять органи управління – фінансові установи, бюджетні фонди та органи контролю і регулювання. Структура фінансової системи залежить від рівня соціально-економічного розвитку і державного устрою кожної країни [5, с. 26].

Функції фінансової системи, за твердженням Гаруста Ю.В., – «...основні напрями впливу суб'єктів фінансової системи на фінансові відносини (бюджетні, податкові, кредитні, інвестиційні тощо), які в ній виникають» [6, с.72]. Також він пропонує перелік функцій, який включає рух грошей у межах країни та між країнами, допомогу в зменшенні ризиків у діяльності, забезпечення зручних розрахунків за товари й послуги, надання важливої фінансової інформації для прийняття рішень, фінансування вигідних проєктів, можливість швидко перетворювати активи на гроші, а також створення умов для накопичення заощаджень. [6, с.73].

У фінансовій системі є окремі частини, які виконують свої спеціальні завдання, пов'язані з рухом грошей і кредитами. Однією з таких частин є банківська система, аналіз якої становить предмет даного дослідження. Якщо фінансова система охоплює всі грошові процеси в економіці, то банківська система, згідно з твердженням Сіренко Н. М. та інших, є складовою економічної та кредитно-фінансової систем, і не лише залежить від них, а і сама сприяє їх розвитку [7, с.8].

Як і фінансова система, банківська має певні функції. Боднарчук О. І. наводить три таких функції, а саме « а) створення грошей і регулювання грошової маси, б) трансформаційна функція; в) стабілізаційна функція [8, с. 546]. Функція створення грошей означає, що банківська система може збільшувати або зменшувати кількість грошей в обігу залежно від потреб економіки. Це роблять і Нацбанк, і комерційні банки. Трансформаційна функція полягає в тому, що банки, беручи вільні кошти одних суб'єктів господарювання і передаючи їх іншим, мають можливість змінювати строки та ризики. Також банківська система підтримує стабільність – слідкує, щоб банки працювали надійно і щоб грошовий ринок був стійким, адже в цій сфері завжди є ризик втрати коштів [8, с. 546-547].

Структура банківської системи має дворівневий характер, який був визначений Законом України «Про банки і банківську діяльність». Також, згідно зі Статтею 1 цього закону, вона «...складається з Національного банку України та комерційних банків, у тому числі Зовнішньоекономічного банку України, Ощадного банку України, республіканських та інших комерційних банків різних видів і форм власності» [9].

Сутність дворівневого характеру банківської системи розглянули Нікіфоров П.О та інші. Вони також зауважили, що «верхній рівень представлений центральним банком, який є емісійним, кредитним, розрахунковим та касовим центром держави. Нижній рівень включає систему комерційних банків (другого рівня банків), які функціонують для здійснення кредитних, депозитних, розрахункових та інших операцій за дорученням своїх клієнтів [10, с.13].

Окрім двох основних рівнів, банківську систему доповнюють інші установи. До них належать філії іноземних банків, що працюють за дозволом НБУ, спеціалізовані кредитні організації (кредитні спілки, ломбарди), фінансові посередники та установи, які обслуговують фінансовий ринок. Серед них платіжні системи, розрахункові центри, кредитні бюро та Фонд гарантування вкладів. Усі ці елементи забезпечують стабільну роботу платежів, розрахунків і обміну фінансовою інформацією.

Структура банківської системи України з урахуванням ролі комерційних банків та інституційної інфраструктури (відповідно до Статті 4 чинного закону «Про банки і банківську діяльність» [11]) представлено на рис. 1.

Банківська система реалізує комплекс взаємопов'язаних функцій, що визначають її роль національної економіки.

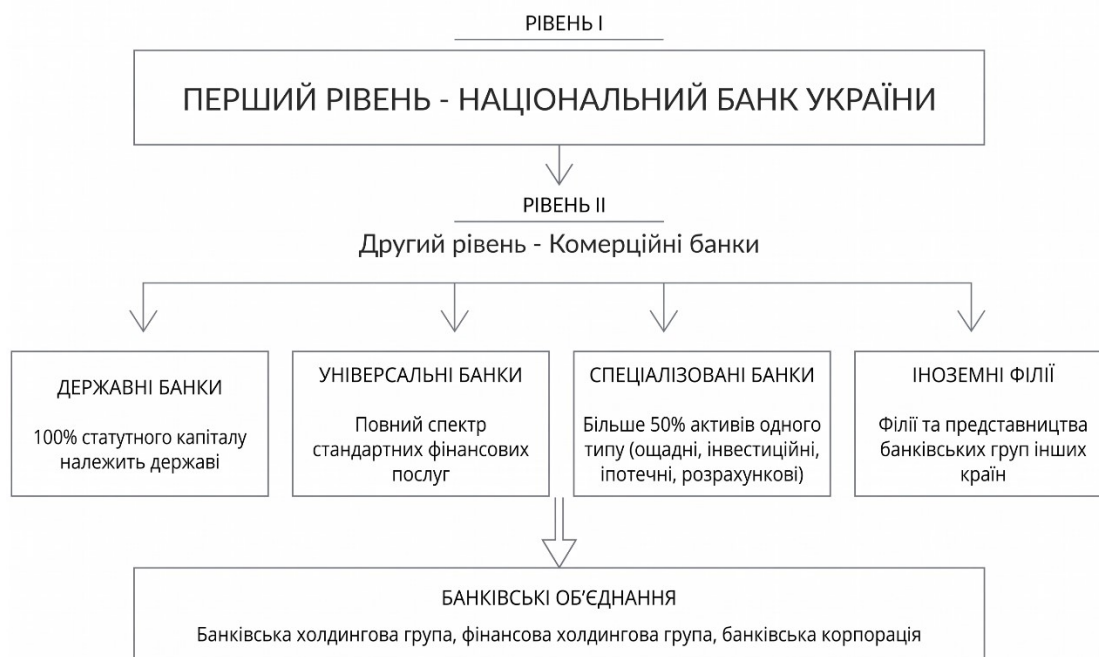

Рисунок 1 – Структура банківської системи України

Джерело: складено автором на основі джерела [11]

Важливим аспектом функціонування банківської системи є дотримання певних принципів, які забезпечують її стабільність і ефективність. Зокрема, як зазначає Прокопенко Н., банківська система «...повинна здійснюватися на принципах законності, економічної самостійності, незалежності, відповідальності за своїми зобов'язаннями, легальності банківських операцій, дотримання нормативів НБУ, забезпечення права вибору банківської установи фізичними особами та забезпечення виконання взятих на себе зобов'язань» [11, с. 7]. Дотримання принципу законності означає, що діяльність банків має відповідати чинному законодавству та нормативним актам. Економічна самостійність і незалежність передбачають можливість банків самостійно приймати рішення у межах своєї діяльності. Водночас відповідальність за зобов'язаннями гарантує надійність банків перед клієнтами. Важливе значення має і дотримання нормативів НБУ, що сприяє стабільності всієї банківської системи. Принцип свободи вибору банківської установи забезпечує конкуренцію та підвищення якості банківських послуг.

Можна зробити висновок, що банківська система – це дуже важлива частина фінансової системи країни. Вона допомагає рухати гроші між людьми, підприємствами і державою, розподіляти їх туди, де вони потрібні, наприклад для кредитів або інвестицій, і тримати економіку стабільною, щоб люди могли безпечно зберігати свої заощадження і користуватися грошима. Банки також допомагають економіці працювати краще, тому що вони збирають гроші від тих, хто має надлишок, і дають їх тим, хто хоче розвивати бізнес чи купувати необхідні речі.

Банківська система посідає важливе місце в національній економіці, оскільки саме через неї здійснюється значна частина руху грошових ресурсів. Її значення особливо зростає в умовах нестабільності та кризових явищ. Соколовська І.П. зазначає, що «з початком широкомасштабного вторгнення

росії в Україну перед грошово-кредитною системою постали загрози масового відтоку коштів із банківської системи, а відтак втрати платоспроможності банківських установ, загальної платіжної криз, відсутності доступу до готівкових коштів через блекнути тощо» [12, с. 98]. У таких умовах банківська система відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності, безперервності платежів та підтримки економічної діяльності. В свою чергу, Кириленко В. вказує що «банківська система – важливий елемент економічного базису суспільства, що розвивається за законами ринкової економіки. Вона є основою кредитно – фінансової системи. Без неї неможливе функціонування сучасної економіки» [13, с. 353]. При цьому до кредитно-фінансової системи, окрім банківської системи, належать також небанківські фінансові установи, зокрема страхові компанії, кредитні спілки, інвестиційні фонди, пенсійні фонди, а також фінансові посередники, які забезпечують рух і перерозподіл фінансових ресурсів в економіці.

Насамперед роль банківської системи полягає у забезпеченні безперервного обігу коштів в економіці. Банки акумулюють тимчасово вільні кошти населення, підприємств та організацій, а далі спрямовують їх туди, де вони є найбільш потрібними. Саме тому банківська система виконує роль фінансового посередника між тими, хто має вільні ресурси, і тими, хто потребує додаткового фінансування для споживання, інвестування чи ведення господарської діяльності. Через такий механізм забезпечується більш ефективний розподіл фінансових ресурсів у межах національної економіки [13].

Окреме значення банківської системи пов'язане з кредитуванням. Савелко Т.В. зазначає, що «...банківська система органічно включається в склад іншої, більш широкої – кредитної системи, взаємодіє з усіма її елементами, але виконує і власні, тільки їй притаманні функції» [14, с. 36]. Надання кредитів підприємствам дає змогу підтримувати виробництво, оновлювати основні засоби, реалізувати інвестиційні проекти та розширювати господарську діяльність. Для населення банківський кредит відкриває можливість задовольняти важливі потреби, зокрема пов'язані з придбанням житла, товарів тривалого користування чи фінансуванням поточних витрат. У широкому розумінні кредитна діяльність банків сприяє пожвавленню економічної активності, зростанню попиту та розвитку внутрішнього ринку. Водночас у сучасних дослідженнях наголошується, що банківське кредитування може відігравати важливу роль і у після кризовому та післявоєнному відновленні економіки.

Необхідність кредиту виникла низькою факторів, і ключові його значення представлені на рисунку 2. [15, с. 482].

Не менш важливою є роль банківської системи у забезпеченні стабільності грошового обігу. У якості підтвердження можна навести дослідження Віницького В.О., де він зазначає, що «забезпечення стабільності національної валюти, контроль за банківською системою та регулювання валютного ринку є основними напрямками діяльності НБУ, що сприяють економічній стабільності держави» [16, с. 137]. Через центральний банк та систему комерційних банків держава реалізує грошово-кредитну політику,

впливає на пропорцію грошей, вартість кредитних ресурсів і загальні умови функціонування фінансового ринку. Національний банк України здійснює емісію гривні, проводить державну політику у сфері грошового обігу, регулює та наглядає за діяльністю банків і фінансових установ. Серед основних цілей його діяльності визначено забезпечення цінової стабільності, сприяння фінансовій стабільності та підтримку стійких темпів економічного зростання. Це також свідчить про те, що банківська система має на лише обслуговуюче, а й стратегічне значення для економіки держави.

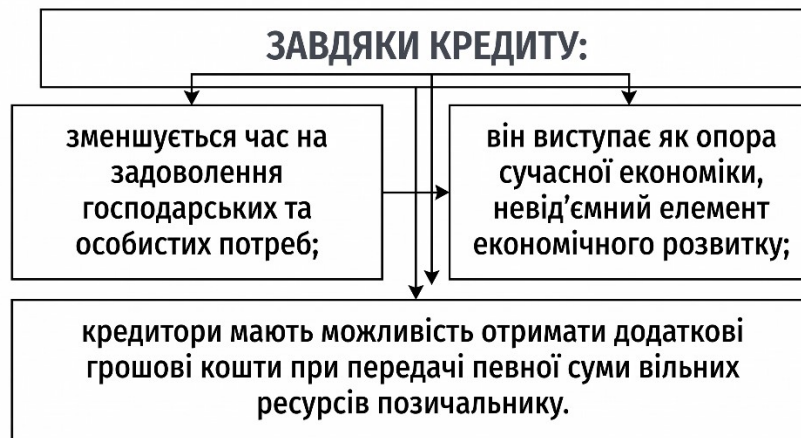

Рисунок 2 – Значення кредиту

Джерело:[15, с.428]

Ще одним важливим напрямом впливу банківської системи є організація платіжного простору країни. Банки забезпечують проведення розрахунків між підприємствами, державою і населенням, обслуговують безготівкові платежі, перекази, зберігання коштів на рахунках та доступ до платіжних інструментів. Без належного функціонування банківської системи нормальна господарська діяльність була б ускладнена, оскільки саме банки створюють умови для швидкого і надійного проведення фінансових операцій. У цьому сенсі банківська система є важливою частиною інфраструктури ринку, яка забезпечує щоденну економічну взаємодію між усіма суб'єктами. Це підтверджується також даними, оскільки «відповідно до статті 11 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» Національний банк України має право створювати системи міжбанківських розрахунків, системи роздрібних платежів та інші види платіжних систем» [17, с. 155].

Суттєве значення банківська система має і для формування довіри в економіці. Банки не лише здійснюють операції з коштами, а й забезпечують збереження вкладів, виконання розрахунків та дотримання фінансової дисципліни. У кризових умовах ця роль особливо посилюється, оскільки стійкість банківського сектору прямо впливає на фінсову безпеку держави, поведінку вкладників, інвестиційні очікування та загальну економічну стабільність. У новітніх дослідженнях підкреслюється, що навіть і умовах воєнного стану перед банківською системою стояло завдання не допустити паніки, забезпечити безперебійну роботу та зберегти стабільність сектору.

Наприклад Нянько В. та іншу звертають увагу, що «з метою нарощування потенціалу банківської системи має бути роздроблений дієвий механізм забезпечення ефективного формування платіжних засобів, надання кредитів, віднаходження додаткових джерел грошових коштів і необхідний комплексний підхід до вирішення наявних проблем» [18, с. 104].

І також рол банківської системи полягає у її впливі на розвиток підприємства та конкуренції. Зокрема, це один з популярних напрямів дослідження у перспективі покращення економіки. Дорошенко Н.О. та Віскарєва Е.О. наголошували, що «розгляд напрямів розширення та вдосконалення державних програм пільгового корпоративного кредитування для активізації бізнесу, що стане рушійною силою для пришвидшення економічного росту країни» [19, с. 64]. Через кредитування, розрахункове обслуговування, фінансове консультування та інші банківські послуги банки створюють умови для започаткування та розширення бізнесу. Тому можна сказати, що банківська система є не просто технічним механізмом обслуговування коштів, а активним учасником економічних процесів.

Підсумовуючи це, можна стверджувати, що значення банківської системи в національній економіці є багатограним. Вона забезпечує рух і перерозподіл фінансових ресурсів, підтримує кредитування, організовує платіжний обіг, сприяє стабільності грошового ринку та впливає на темпи економічного розвитку. Саме тому ефективність банківської системи значною мірою визначає фінансову стійкість держави, інвестиційні можливості економіки та рівень довіри з боку населення і бізнесу.

Оцінювання діяльності банківської системи здійснюється за допомогою низки показників, які дають змогу зрозуміти, наскільки вона є стійкою, ефективною та надійною. Вони відображають різні сторони роботи банків – від здатності виконувати свої зобов'язання до рівня прибутковості та ризиків. Найчастіше для цього використовують показники ліквідності, достатності капіталу, прибутковості, якості активів і ділової активності.

Перш за все, увага приділяється ліквідності банківської системи. Це один із ключових показників, який дозволяє оцінити здатність банку своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання перед вкладниками та іншими клієнтами. По суті, мова йде про наявність у банку достатньої кількості коштів або таких активів, які можна швидко перетворити на гроші без значних втрат. Саме тому ліквідність часто розглядається як показник «платоспроможності тут і зараз». У звичайних економічних умовах підтримання ліквідності не створює значних труднощів, оскільки рух коштів є відносно стабільним і передбачуваним. Проте в періоди криз, економічної нестабільності або панічних настроїв серед населення ситуація може різко змінитися. Масове вилучення депозитів, зниження довіри до банків або обмежений доступ до фінансових ресурсів можуть призвести до дефіциту ліквідності. У таких умовах саме здатність банку швидко реагувати і забезпечити виплати клієнтам визначає його стійкість і надійність.

Для оцінки ліквідності використовується низка показників, серед яких одним із найважливіших є коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) [20]. Він

показує, чи має банк достатній обсяг високоякісних ліквідних активів для покриття можливого відтоку коштів у короткостроковому періоді. До таких активів належать, зокрема, готівка, кошти на рахунках у Національному банку України, а також державні цінні папери, які можна швидко реалізувати. Важливою особливістю цього показника є те, що він орієнтований саме на кризові ситуації. Тобто оцінюється не звичайний режим роботи банку, а його здатність витримати стресові умови протягом певного часу. Якщо рівень ліквідності є достатнім, це означає, що банк має певний «запас міцності» і здатен функціонувати навіть за умов значного відтоку коштів. Відповідно, високий рівень ліквідності сприяє підвищенню довіри з боку клієнтів та стабільності всієї банківської системи.

Наступним важливим показником є достатність капіталу банку. На відміну від ліквідності, яка відображає здатність виконувати поточні зобов'язання, достатність капіталу характеризує довгострокову фінансову стійкість банківської установи. Фактично йдеться про наявність у банку власних фінансових ресурсів, які можуть бути використані для покриття можливих збитків. Саме тому цей показник часто називають своєрідною «фінансовою подушкою безпеки».

Банківська діяльність за своєю природою пов'язана з підвищеним рівнем ризику. Основна частина активів банку – це кредити, які не завжди повертаються вчасно або в повному обсязі. Крім того, на стан банків впливають зміни економічної ситуації, коливання фінансових ринків, інфляційні процеси та інші зовнішні фактори. У таких умовах наявність достатнього обсягу власного капіталу дозволяє банку компенсувати втрати, зберігати стабільність та продовжувати свою діяльність без суттєвих потрясінь. Чим вищий рівень достатності капіталу, тим більш захищеним є банк від можливих фінансових ризиків. Це означає, що навіть у разі виникнення проблем з активами банк має ресурси для їх покриття і не втрачає платоспроможності. Саме тому даний показник є одним із ключових індикаторів надійності банківської установи та важливим елементом регулювання банківського сектору.

З метою забезпечення стабільності банківської системи Національний банк України встановлює правила, скільки власного капіталу повинен мати банк та здійснює постійний контроль за їх дотриманням [21, с.5]. Це дозволяє своєчасно виявляти потенційні ризики, обмежувати надмірно ризикову діяльність банків і підтримувати загальну фінансову стійкість банківської системи.

Важливим напрямом оцінювання є визначення ефективності діяльності банку. Для цього використовують показники прибутковості, які дають змогу зрозуміти, чи приносить банківська діяльність прибуток і наскільки раціонально використовуються наявні ресурси. Іншими словами, ці показники відповідають на питання не лише «чи заробляє банк», а й «наскільки добре він це робить». Одним із основних показників є рентабельність активів. Вона показує, який прибуток банк отримує з усіх ресурсів, що перебувають у його розпорядженні. Якщо цей показник високий, це означає, що банк ефективно використовує свої активи – кредити, інвестиції, цінні папери та інші фінансові

інструменти. Низьке значення, навпаки, може свідчити про неефективне управління ресурсами або наявність проблем у діяльності.

Рентабельність власного капіталу відображає інший аспект – вона показує, наскільки вигідною є діяльність банку для його власників. Цей показник демонструє, який дохід отримують інвестори на вкладений капітал. Чим вищий цей показник, тим більш привабливим є банк для інвестування, оскільки він здатен забезпечувати більший рівень доходності.

Окрему увагу слід приділити чистій процентній маржі, яка є важливим показником саме банківської діяльності. Вона відображає різницю між доходами, отриманими від розміщення коштів (передусім кредитування), і витратами на їх залучення (зокрема депозитами). По суті, цей показник показує, наскільки ефективно банк виконує свою основну функцію фінансового посередника. Якщо ця різниця є значною, це свідчить про те, що банк успішно управляє своїми процентними операціями та отримує стабільний дохід від основної діяльності [22, с.13; 23, с.364].

Ще одним важливим напрямом оцінювання є якість активів банку. У цьому випадку основна увага приділяється рівню ризиків, передусім кредитних, адже саме кредити займають значну частину активів банків. Якість активів показує, наскільки надійними є вкладені банком кошти і чи існує загроза їх втрати.

Ключовим показником у цьому напрямі є частка непрацюючих кредитів (NPL). До них належать кредити, за якими позичальники не виконують свої зобов'язання – не сплачують основну суму боргу або відсотки у встановлені строки. Фактично це «проблемні» кредити, які не приносять банку доходу і водночас створюють ризик втрати коштів.

Високий рівень NPL свідчить про наявність проблем у кредитному портфелі банку. Це може бути пов'язано як із помилками у кредитній політиці, так і з погіршенням економічної ситуації, коли позичальники втрачають можливість своєчасно погашати свої борги. У таких умовах банк змушений формувати додаткові резерви під можливі втрати, що, у свою чергу, негативно впливає на його прибутковість і фінансовий стан.

Саме тому показник частки непрацюючих кредитів перебуває під постійним контролем як самих банків, так і регулятора. Його аналіз у динаміці дає змогу оцінити тенденції змін: чи покращується якість кредитного портфеля, чи, навпаки, зростає рівень ризику. Зменшення цього показника свідчить про стабілізацію банківської діяльності та підвищення ефективності кредитування, тоді як його зростання є сигналом можливих проблем у банківському секторі [24].

Важливо також подивитися, наскільки активно працює банківська система, тобто її ділова активність. Це показує, наскільки банки беруть участь у фінансовому житті країни. Вони збирають гроші від людей, підприємств та держави, дають кредити тим, хто хоче купувати речі або розвивати бізнес, інвестують гроші в економіку, щоб вона зростала. Ділова активність банків показує не тільки, скільки грошей вони заробили за короткий час, а й наскільки активно і стабільно вони працюють на ринку загалом. Чим активніші банки,

тим легше людям користуватися грошима, розвивати бізнес і відчувати фінансову стабільність. Висока ділова активність ще означає, що банки ефективно використовують ресурси, допомагають економіці країни рости і підтримують робочі місця, а люди і бізнес отримують доступ до фінансових ресурсів.

Ділова активність проявляється через зростання основних показників діяльності банків. Зокрема, важливе значення мають темпи збільшення кредитного портфеля, адже це свідчить про активність банків у фінансуванні економіки. Не менш важливими є обсяги депозитів, які відображають рівень довіри населення та бізнесу до банківської системи. Також враховується частка банків на ринку, що характеризує їх конкурентні позиції та здатність залучати нових клієнтів.

Як зазначається у наукових джерелах, ділова активність активів характеризується рівнем інвестування ресурсів банку в дохідні активи, кредитний портфель, цінні папери та розкриває як досягнутий рівень, так і можливості банку в даному періоді [10, с.105]. Це означає, що ділова активність відображає не лише вже досягнуті результати діяльності банку, а й його потенціал для подальшого розвитку. Для наочного узагальнення основних показників оцінки діяльності банківської системи доцільно подати їх у вигляді схеми (рис. 3).

Рисунок 3 – Показники оцінки діяльності банків

Джерело: складено автором на основі [25]

У сукупності всі розглянуті показники формують цілісне уявлення про стан банківської системи та особливості її функціонування. Вони дають змогу оцінити не лише поточний фінансовий стан банків, а й виявити потенційні ризики, визначити рівень їх стійкості та ефективності діяльності. Аналіз ліквідності дозволяє зрозуміти здатність банків своєчасно виконувати свої зобов'язання, достатність капіталу – оцінити рівень їх фінансової надійності, показники прибутковості – визначити ефективність використання ресурсів, а якість активів і ділова активність – виявити рівень ризику та динаміку розвитку банківського сектору.

Комплексне використання цих показників дає можливість не лише оцінити реальний стан банківської системи на певний момент часу, але й простежити основні тенденції її розвитку, своєчасно виявити проблемні аспекти та визначити напрями їх усунення. Це, у свою чергу, є важливим як для регуляторних органів, так і для самих банків, оскільки дозволяє приймати більш обґрунтовані управлінські рішення.

Банківська система є важливою частиною фінансової системи держави, бо вона збирає тимчасово вільні кошти фізичних та юридичних осіб, надає їх у вигляді кредитів та забезпечує здійснення платежів в економіці. Оскільки банки працюють переважно з коштами клієнтів, їх діяльність пов'язана з підвищеними ризиками як для самих банків, так і для вкладників та економіки в цілому. Тому держава встановлює нормативно-правові правила, які визначають порядок створення банків, умови їх роботи, здійснення контролю за їх діяльністю та процедури виведення банків з ринку.

Нормативно-правове регулювання банківської системи України має кілька аспектів:

- Перший – це загальні кодифіковані акти, які встановлюють основні правила ведення господарської діяльності для усіх учасників економіки.
- Другий – це спеціальні закони, що безпосередньо стосуються банківської діяльності та визначають її особливості.
- Третій – це підзаконні акти Національного банку України, які уточнюють вимоги законів через встановлення конкретних нормативів, процедур і методичних рекомендацій.

Така структура дозволяє поєднати загальні правові принципи з можливістю швидко та гнучко регулювати банківську сферу.

Господарський кодекс України [26] визначає правове становище суб'єктів господарювання, правила укладення та виконання господарських договорів, відповідальність за порушення зобов'язань, а також порядок банкрутства і ліквідації. Банки як юридичні особи, що здійснюють підприємницьку діяльність у фінансовій сфері, підпадають під дію цього кодексу разом зі спеціальним банківським законодавством. Для банків особливе значення положення кодексу мають у сфері кредитних відносин, оскільки саме на їх основі укладаються договори, визначаються відповідальність позичальників за несвоєчасне повернення коштів, здійснюється стягнення майна боржників і проводяться процедури банкрутства. Ефективність цих механізмів значною мірою впливає на якість кредитного портфеля банківської системи. Кредитний портфель – це сукупність кредитів, наданих банком на певну дату; збільшення частки прострочених або неповернутих кредитів свідчить про зростання кредитного ризику.

Важливим спеціальним актом банківського законодавства є Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 №2121-III [27], який визначає правові основи створення, діяльності та ліквідації банків в Україні. У ньому зазначено, що банк – це юридична особа, яка на підставі ліцензії Національного банку України має право залучити кошти у вклади, розміщувати їх від свого імені на власний ризик, а також відкривати і вести

банківські розрахунки. Саме поєднання цих операцій відрізняє банки від інших фінансових установ. Закон визначає вимоги до організаційно-правової форми банків. В Україні банки можуть створюватися у формі акціонерного товариства або кооперативного банку, однак на практиці переважає акціонерна форма, оскільки вона дає можливість залучати капітал і забезпечує ефективне управління. Мінімальний розмір статного капіталу встановлюється Національним банком України за останні роки значно зріс, що стало однією з причин зменшення кількості банків. Закон також визначає порядок створення банку, який включає подання документів до НБУ, державну реєстрацію та отримання банківської ліцензії. При цьому Національний банк перевіряє достатність капіталу, прозорість структури власності, фінансовий стан власників і професійну репутацію керівництва. Такий підхід спрямований на те, щоб не допустити на банківський ринок установи з непрозорою структурою власності або недостатніми фінансовими ресурсами.

У законі окрему увагу приділено вимогам до капіталу банків. Капітал виконує захисну функцію, оскільки слугує своєрідним резервом для покриття можливих збитків і захисту коштів вкладників. Закон визначає загальні принципи формування регулятивного капіталу та вимагає, щоб його розмір відповідав рівню ризиків, які бере на себе банк. Водночас конкретні нормативи встановлюються підзаконними актами Національного банку України з урахуванням міжнародних стандартів банківського нагляду.

Також закон регулює питання ліквідності банків. Ліквідність означає здатність банку вчасно виконувати свої зобов'язання перед вкладниками і кредиторами. Її недостатній рівень може призвести до втрати довіри клієнтів і фінансових проблем банку, тому банки повинні дотримуватися встановлених нормативів і мати достатній обсяг ліквідних активів.

Важливою частиною діяльності банків є управління ризиками. Закон зобов'язує банки створювати внутрішні підрозділи, які відповідають за управління ризиками та проведення внутрішнього аудиту, а також дотримуватися принципів корпоративного управління. Корпоративне управління передбачає чітку систему взаємодії між акціонерами, наглядовою радою та управлінням банку, що забезпечує прозорість прийняття рішення і контроль за роботою керівництва.

Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 №679-XIV [28] визначає правовий статус і функції центрального банку держави. Національний банк України не є комерційною установою, а виконує публічні функції, спрямовані на забезпечення стабільності грошово-кредитної системи. Основною метою його діяльності є підтримання стабільності національної валюти – гривні.

Для досягнення цієї мети НБУ проводить монетарну політику, регулюючи кількість грошей в обігу та рівень процентних ставок. Одним із головних інструментів є облікова ставка – відсоток, під який центральний банк надає кредити комерційним банкам. Її підвищення стримує кредитування та інфляцію, а зниження, навпаки, стимулює економічну активність.

Крім того НБУ виконує функції валютного регулювання, здійснює банківський нагляд, організовує міжбанківські розрахунки та управляє міжнародними резервами держави. Важливим є принцип його незалежності, який означає, що органи виконавчої влади не можуть втручатися і його діяльність. Водночас Національний банк звітує перед Верховною Радою України про результат своєї роботи.

Важливим елементом регулювання банківської системи є Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 № 4452-VI [29], який визначає порядок захисту вкладників у разі неплатоспроможності банку. Основну роль у цій системі відіграє Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, який формує кошти за рахунок внесків банків і використовує їх для виплати компенсацій вкладникам. Участь банків у цій системі є обов'язковою. У разі банкрутства банку Фонд виплачує гарантовану суму відшкодування, а також здійснює тимчасове управління та ліквідацію банків, забезпечуючи їх впорядковане виведення з ризику.

Конкретні вимоги до діяльності банків визначаються підзаконними актами НБУ [30]. Вони включають пруденційні нормативи – показники, що характеризують фінансову стійкість банків. Одним із ключових є норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2), який показує співвідношення між капіталом банку та його ризиковими активами. Порушення цього нормативу може стати підставою для застосування санкцій з боку НБУ.

Важливе значення мають і нормативи ліквідності – миттєвої, поточної та короткострокової, які відображають здатність банку виконувати свої зобов'язання у різні строки. Також встановлюються обмеження щодо концентрації кредитного ризику, зокрема максимальний розмір кредиту на одного позичальника, що запобігає надмірному зосередженню ризиків.

Окремі нормативні акти регулюють створення резервів під кредитні операції [31]. Банки зобов'язані формувати такі резерви для покриття можливих збитків у разі неповернення кредитів. Їх розмір залежить від якості кредитів та рівня ризику, що визначається відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності.

Важливу роль у розвитку банківського регулювання відіграють міжнародні стандарти, зокрема угоди Базельського комітету. Україна поступово впроваджує вимоги Базель I, Базель II та Базель III [32]. Також угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [33] передбачає наближення національного законодавства до європейських норм у сфері банківського регулювання.

Окремим напрямом державного регулювання є протидія відмиванню коштів. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів...» [34] зобов'язує банки ідентифікувати клієнтів, визначити кінцевих власників, аналізувати фінансові операції та повідомляти про підозрілі транзакції. Невиконання цих вимог може призвести до застосування санкцій з боку НБУ.

Банківська система України має дворівневу структуру, як зазначалося у першому розділі. Перший рівень – Національний банк України, який виконує

функції центрального банку та регулює грошово-кредитну сферу. Він створює правила та стандарти для комерційних банків, видає ліцензії на їхню діяльність і контролює їхню роботу. Також Національний банк стежить за фінансовою дисципліною, перевіряючи, чи банки не зловживають коштами вкладників, і встановлює нормативи ліквідності, капіталу та інші регуляторні вимоги. НБУ не працює безпосередньо з фізичними особами, не видає кредити й не приймає депозити. Другий рівень складається з комерційних банків різних форм власності: державних, приватних та з іноземним капіталом. Ці банки обслуговують клієнтів, приймають депозити, надають кредити, випускають платіжні картки, ведуть розрахунки та здійснюють банківські операції відповідно до правил і нормативів, встановлених НБУ. Така структура є типовою для країн із ринковою економікою і забезпечує розподіл між регуляторними та комерційними функціями. Для більш детального розуміння цієї моделі доцільно розглянути кількісні показники розвитку банківської системи на основі офіційних даних НБУ за 2017-2024 роки.

Вибір 2017 року як початку аналізу пояснюється тим, що на цей момент завершилася активна фаза «очищення» банківського сектору, яка тривала у 2014-2015 роках у відповідь на банківську кризу. У 2014-2016 роках НБУ вивів з ринку понад 90 банків, які були визначені неплатоспроможними або не відповідали встановленим вимогам [35]. Тому період 2017-2024 років відображає етап стабілізації, поступового відновлення та змін у структурі банківської системи: спочатку і умовах відносно стабільної економіки, а з 2022 року – в умовах повномасштабної війни.

Для оцінки розвитку банківської системи важливо проаналізувати зміну кількості діючих банків і загального обсягу їх активів. Активи банків – це всі ресурси, які перебувають у їх розпорядження, зокрема видані кредити, інвестиції в цінні папери, кошти на рахунках у НБУ та інші фінансові ресурси. Збільшення обсягу активів свідчить про розширення діяльності банків, тоді як їх зменшення означає скорочення операцій. За матеріалами електронного джерела «Мінфін» узагальнено данні по кількості комерційних банків в Україні з 2017 по 2024 рр. [36]. Дані наведено на табл. 1.

Таблиця 1 – Кількість комерційних банків в Україні з 2017 по 2024 рр

Дата	Кількість діючих банків	З них з іноземним капіталом	У т.ч. зі 100% іноземним капіталом
на 1.01.2017	96	38	17
на 1.01.2018	82	38	18
на 1.01.2019	77	37	23
на 1.01.2020	75	35	23
на 1.01.2021	74	33	23
на 1.01.2022	71	33	23
на 1.01.2023	67	30	22
на 1.01.2024	63	27	19

Джерело: [36]

Упродовж 2017-2024 років кількість діючих банків в Україні поступово зменшувалася: з 96 установ на початок 2017 року до 63 на початок 2024 року.

Таким чином, скорочення становило 33 банки, або приблизно третину від початкової кількості. При цьому зниження відбувалося поступово, без різких коливань, що свідчить про те, що після завершення активного «очищення» банківської системи у 2014-2016 роках процес виходу банків з ринку став більш стабільним і відображав природне укрупнення сектору, а не кризові явища.

Окремо варто звернути увагу на банки з іноземним капіталом. Їх кількість також зменшилася – з 38 у 2017 році до 27 у 2024 році. Водночас кількість банків зі 100% іноземним капіталом змінювалася менш суттєво: з 17-18 установ у 2017-2018 роках вона зросла до 23 у 2019-2022 роках, після чого знизилася до 19 у 2024 році. Це свідчить про певну стабільність присутності іноземного капіталу, попри загальне скорочення кількості банків.

Водночас загальні активи банківської системи демонстрували стале зростання: з 1,84 трлн грн. у 2017 році до 3,78 трлн грн. у 2024 році, тобто збільшилися більш ніж у двічі. Частково це зростання пояснюється інфляцією та знеціненням гривні, однак навіть з урахуванням цього чинника можна говорити про реальне розширення банківської діяльності.

Поєднання зменшення кількості банків і зростання їх активів свідчить про збільшення середнього розміру банків. Якщо у 2017 році обсяг активів на один банк становив близько 22,4 млрд грн., то у 2024 році він зріс до 61,9 млрд грн. Це є ознакою консолідації банківського сектору, коли ресурси зосереджуються у меншій кількості більших і більш стійких установ.

Особливо помітним є зростання активів у 2022-2024 роках, тобто в умовах повномасштабної війни. За цей час активи збільшилися з 2,72 трлн грн. до 3,78 трлн грн. Таке зростання пояснюється, зокрема, активним вкладенням банків у державні цінні папери, що стало важливим інструментом підтримки ліквідності в умовах скорочення кредитування, а також впливом інфляції. Водночас кількість банків продовжила скорочуватися, що підтверджує збереження тенденції до консолідації навіть у складних умовах.

Для повного розуміння структури банківської системи важливо також врахувати розподіл банків за формою власності. В Україні банки поділяються на три основні групи: державні банки, контрольний пакет яких належить державі; банки з приватним вітчизняним капіталом; а також банки з іноземним капіталом, де іноземними інвесторам належить не менше 50% статутного капіталу. Кожна з груп має свої особливості та по-різному реагує на економічні зміни.

Наведені дані свідчать про особливості структури банківської системи України за формами власності. Станом на 2024 рік до групи банків з державною часткою належить лише 5 установ, тоді як банки іноземних банківських груп представлені 14 установами, а найбільш чисельною є група банків із приватним капіталом – 44 установи [37]. Таким чином, за кількістю переважають саме приватні банки, тоді як державні банки становлять найменшу групу.

Разом з тим, невелика кількість державних банків не означає їх незначну роль у системі. Навпаки, ці банки відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності банківського сектору, оскільки держава прямо або опосередковано

контролює їх діяльність. Це підвищує довіру вкладників, особливо в періоди економічної нестабільності, коли клієнти схильні обирати більш надійні, на їхню думку, установи. В той же час значна роль держави в банківському секторі може обмежувати конкуренцію та впливати на ефективність розподілу фінансових ресурсів.

Таблиця 2 – Аналіз структури банківської системи України за формами власності (станом на 21 лютого 2024 року)

Група банків	Характеристика	Кількість банків
Банки з державною часткою	Банки, в яких держава прямо або опосередковано володіє понад 75% статутного капіталу	5
Банки іноземних банківських груп	Банки, контрольні пакети акцій яких належать іноземним банкам або фінансово-банківським групам	14
Банки з приватним капіталом	Банки, в яких один або кілька приватних інвесторів володіють не менше ніж 50% статутного капіталу	44

Джерело: [37]

Банки іноземних банківських груп займають проміжне місце за кількістю. Їх присутність свідчить про інтеграцію української банківської системи у міжнародний фінансовий простір. Такі банки зазвичай працюють відповідно до високих стандартів управління та контролю ризиків, що позитивно впливає на загальний рівень розвитку банківського сектору.

Найбільш чисельною є група банків з приватним капіталом. Вона є найбільш різноманітною, оскільки включає як великі банки, так і невеликі спеціалізовані установи. Саме в цій групі спостерігається найвищий рівень конкуренції, що сприяє розвитку нових послуг і підвищенню якості обслуговування клієнтів. Загалом така структура банківської системи відображає поєднання державного впливу, міжнародної участі та приватної ініціативи.

Доцільно розглянути динаміку розвитку мережі банківських відділень, оскільки вона відображає рівень доступності банківських послуг та адаптацію банків до економічних і безпекових умов. Особливо показовим є 2023 рік, протягом якого, попри загальне скорочення мережі, наприкінці року було зафіксовано її часткове відновлення.

Наведені дані свідчать про те, що у 2023 році мережа банківських відділень в Україні продовжувала скорочуватися, однак темпи цього процесу суттєво зменшилися порівняно з попереднім роком. Загальне зменшення на 198 відділень є значно менш масштабним, ніж у 2022 році, що вказує на поступову стабілізацію банківської інфраструктури.

Водночас важливою тенденцією стало зростання кількості відділень у IV кварталі 2023 року, що відбулося вперше з періоду банківської кризи 2014-2015 років. Це свідчить про адаптацію банків до умов воєнного часу та часткове відновлення їх діяльності.

Таблиця 3 – Основні показники мережі банківських відділень в Україні

Показник	Значення
Кількість діючих відділень (01.01.2023)	5 336
Кількість діючих відділень (01.01.2024)	5 138
Зміна за 2023 рік	-198
Кількість тимчасово призупинених відділень	869
Зміна у IV кварталі 2023 року	+40
Кількість діючих банків (01.01.2024)	63
Кількість банків, що припинили діяльність у 2023 році	4
Відділення у ліквідованих банках	150

Джерело: [38]

Значний вплив на динаміку мережі мало як закриття банків, так і безпекова ситуація. Зокрема, 869 відділень залишаються тимчасово призупиненими, що відображає наслідки воєнних дій.

Таблиця 4 – Банки-лідери за кількістю відділень (станом на 01.01.2024)

Банк	Кількість відділень
Ощадбанк (державний)	1182
ПриватБанк (державний)	1132
Райффайзен Банк	332
УкрСиббанк	223
ПУМБ	221

Джерело: [38]

Лідерами за кількістю відділень залишаються державні банки - Ощадбанк і ПриватБанк, які мають найбільшу мережу і обслуговують найбільшу кількість клієнтів, особливо у маленьких містах та селах. Інші банки, такі як Райффайзен Банк, УкрСиббанк та ПУМБ, мають менше відділень, але теж важливі для роботи системи, обслуговуючи бізнес та пропонуючи сучасні послуги, зокрема онлайн-банкінг. Загалом це показує, що банківська система поступово відновлюється і пристосовується до складних економічних умов, причому державні банки залишаються основою для доступу населення до фінансових послуг, а приватні й іноземні банки розвивають нові послуги та підвищують ефективність.

Кредитування є однією з основних активних операцій банків і важливим джерелом їхніх доходів. Динаміка кредитного портфеля відображає як рівень економічної активності, так і готовність банків брати на себе кредитні ризики. Для аналізу доцільно використати узагальнені показники, наведені у таблиці 5 [39, с. 12].

Таблиця 5 – Загальні балансові показники (млрд грн)

Показник	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	I.24	II.24
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Загальні активи	1840	1911	1982	2206	2358	2717	3311	3351	3491
у т. ч. в іноземній валюті	755	779	718	746	679	820	923	946	991
Чисті активи	1334	1360	1493	1823	2053	2352	2945	2986	3126
у т. ч. в іноземній валюті	507	495	492	585	583	731	830	853	896

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Валові кредити суб'єктам господарювання	864	919	822	749	796	801	784	788	820
у т. ч. в іноземній валюті	423	460	381	332	292	281	268	264	269
Чисті кредити суб'єктам господарювання	451	472	415	432	540	529	511	516	547
Валові кредити МСБ	443	445	432	451	468	455	483	483	501
у т. ч. в іноземній валюті	184	180	159	162	127	100	114	110	111
Чисті кредити МСБ	335	339	205	232	263	246	268	267	286
у т. ч. в іноземній валюті	110	102	89	101	87	70	80	76	75
Чисті кредити МСБ, що не належать до груп	-	-	62	63	71	61	63	67	73
у т. ч. в іноземній валюті	-	-	22	24	18	15	13	14	14
Валові кредити фізичним особам	171	197	207	200	243	210	223	236	252
у т. ч. в іноземній валюті	68	61	38	31	21	13	12	12	12
Чисті кредити фізичним особам	92	114	143	149	200	134	160	175	190
Кошти суб'єктів господарювання	427	430	525	681	800	943	1322	1356	1413
у т. ч. в іноземній валюті	163	150	191	233	233	317	386	409	444
Кошти фізичних осіб	478	508	552	682	727	933	1084	1085	1147
у т. ч. в іноземній валюті	244	241	238	285	270	340	373	376	392

Джерело: [39, с. 12]

Наведені дані свідчать про те, що обсяг кредитування в Україні у 2017-2024 роках змінювався нерівномірно. Зокрема, валові кредити суб'єктам господарювання після зростання у 2018 році (919 млрд грн) у наступні роки демонстрували спад і лише у 2024 році знову наблизилися до попередніх значень (820 млрд грн у II кварталі 2024 року). Така динаміка пояснюється обережною кредитною політикою банків, значною часткою проблемних кредитів у корпоративному секторі та впливом кризових явищ, зокрема у 2022 році.

Особливо помітним є скорочення кредитування підприємств у 2020-2022 роках, що пов'язано спочатку з економічними наслідками пандемії, а згодом – із повномасштабною війною. У цей період банки суттєво обмежили кредитування бізнесу через зростання ризиків і невизначеність економічної ситуації.

Водночас кредитування фізичних осіб демонструє більш стійку динаміку. Обсяг валових кредитів населенню зріс з 171 млрд грн у 2017 році до 252 млрд грн у II кварталі 2024 року. Попри певне скорочення у 2022 році, вже у 2023-2024 роках спостерігається відновлення цього сегмента. Це свідчить про те, що роздрібне кредитування залишається важливим напрямом діяльності банків і швидше адаптується до змін економічних умов.

Крім того, аналіз чистих кредитів показує, що банки поступово покращують якість кредитного портфеля. Наприклад, чисті кредити суб'єктам господарювання зросли з 451 млрд грн у 2017 році до 547 млрд грн у II кварталі 2024 року, що свідчить про зменшення частки проблемних кредитів. Аналогічна тенденція спостерігається і в сегменті кредитування фізичних осіб.

Депозити є основним джерелом ресурсів для банківської діяльності. Залучення коштів від фізичних і юридичних осіб дає можливість банкам фінансувати кредитні операції та інші активні вкладення. Обсяг депозитів і їх структура відображають рівень довіри населення і бізнесу до банківської системи, а також схильність до заощадження в економіці.

Динаміку депозитів доцільно проаналізувати за даними, зібраними та систематизованими Мороз Н. та Адаменко Д., де вони відобразили зміну обсягів вкладів фізичних і юридичних осіб у 2016-2023 роках (рис 4).

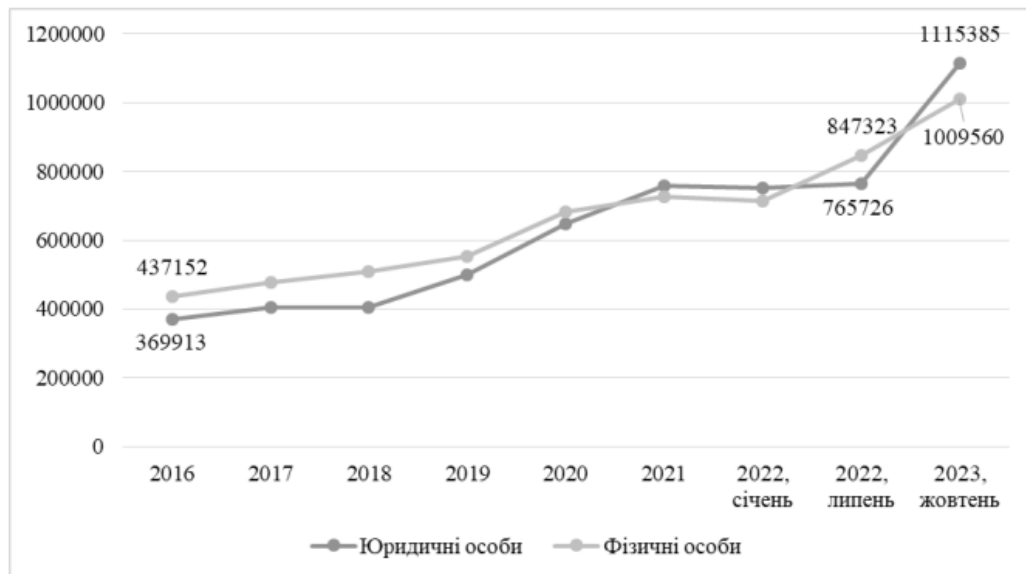

Рисунок 4 – Динаміка депозитної бази

Джерело: [40, с. 124]

Наведені дані свідчать про загальне зростання депозитної бази банків протягом усього періоду. Обсяги вкладів як фізичних, так і юридичних осіб поступово збільшувалися, що вказує на відновлення і зміцнення довіри до банківської системи після кризових явищ попередніх років. Особливо помітне зростання відбулося у 2019-2021 роках, коли обсяги депозитів значно збільшилися в обох сегментах.

У 2022 році, попри початок повномасштабної війни, суттєвого скорочення депозитів не відбулося. Навпаки, вже з другої половини року спостерігається їх подальше зростання. Зокрема, обсяг вкладів фізичних осіб зріс із приблизно 847 млрд грн у середині 2022 року до понад 1 трлн грн у 2023 році, тоді як депозити юридичних осіб також демонстрували стійке збільшення.

Така динаміка пояснюється кількома чинниками. По-перше, населення і бізнес частіше зберігали кошти в банках як у більш надійній формі заощаджень в умовах невизначеності. По-друге, підвищення процентних ставок зробило банківські депозити більш привабливими. По-третє, важливу роль відіграло функціонування системи гарантування вкладів, яка підтримувала довіру вкладників навіть у складних умовах.

Регулятивний капітал є одним із ключових показників фінансової стійкості банківської системи. Він виконує захисну функцію, оскільки використовується для покриття можливих збитків і забезпечення захисту

коштів вкладників. Тому його динаміка та дотримання нормативів є важливими характеристиками надійності банківського сектору.

Аналіз даних, наведених на рисунку 2.3, свідчить про загалом позитивну динаміку регулятивного капіталу у 2017-2024 роках. У більшості періодів спостерігалось його зростання, що підтверджується як абсолютними, так і відносними показниками. Найбільш суттєве збільшення відбулося у 2019-2020 роках, коли темпи приросту перевищували 120%, що свідчить про активне нарощення капіталу банками.

Таблиця 6 – Динаміка регулятивного капіталу банківської системи України у 2017-2024 рр

Пруденційні нормативи	Станом на кінець року							
	2017	2018	2019	2020.	2021.	2022	2023	2024.
H1 (≥ 200 млн грн для банку)	Регулятивний капітал (РК), млн грн							
Абсолютна зміна	6164	9166,7	25329,1	31969,8	29458,7	-651,2	47249,5	10472,5
Відносна зміна, %	105,6	107,9	120,3	121,3	116,2	99,7	122,4	104,1
H2 ($\geq 10\%$)	Регулятивний капітал до активів, зважених за рівнем ризику							
Абсолютна зміна показника	3,4	0,08	3,48	2,32	-3,97	1,67	1,39	x
Відносна зміна, %	126,8	100,5	121,5	111,8	81,9	109,3	107,1	x
H3 ($\geq 7\%$)	Норматив достатності основного капіталу							
Абсолютна зміна	x	x	3,07	2,17	-3,68	1,13	-0,88	x
Відносна зміна, %	x	x	129,43	116,07	76,52	109,42	93,29	x

Джерело: [41, с. 845]

Водночас у 2022 році зафіксовано зниження регулятивного капіталу (-651,2 млн грн), що пов'язано з негативним впливом повномасштабної війни. У цей період банки зазнали втрат через погіршення якості активів і були змушені формувати додаткові резерви. Проте вже у 2023-2024 роках капітал знову зростає, що свідчить про здатність банківської системи адаптуватися до кризових умов і відновлювати свою фінансову стійкість.

Важливим показником є також норматив адекватності капіталу (H2), який характеризує співвідношення капіталу банків до їх ризикових активів. Протягом усього аналізованого періоду цей показник залишався вищим за мінімально допустимий рівень у 10%. Хоча у 2021 році спостерігалось його зниження (темп зростання становив 81,9%), а у 2022 році – певне погіршення показника, загалом банки зберігали достатній запас капіталу.

Норматив достатності основного капіталу (H3) також у більшості періодів відповідав встановленим вимогам, хоча його динаміка була менш стабільною. Зокрема, у 2021 році відбулося суттєве зниження показника, що свідчить про підвищення ризиків у банківській системі, однак у наступні роки ситуація частково стабілізувалася.

Якість кредитного портфеля є важливим показником фінансового стану банківської системи. Для її оцінки використовується частка непрацюючих кредитів (NPL). До таких кредитів належать ті, за якими позичальники не здійснюють платежі понад 90 днів або існує висока ймовірність їх

неповернення. Чим вищий цей показник, тим гіршою є якість кредитного портфеля.

Динаміку частки NPL доцільно проаналізувати за даними, наведеними на рисунку 2.2, який відображає зміну цього показника як у цілому по системі, так і за окремими групами банків.

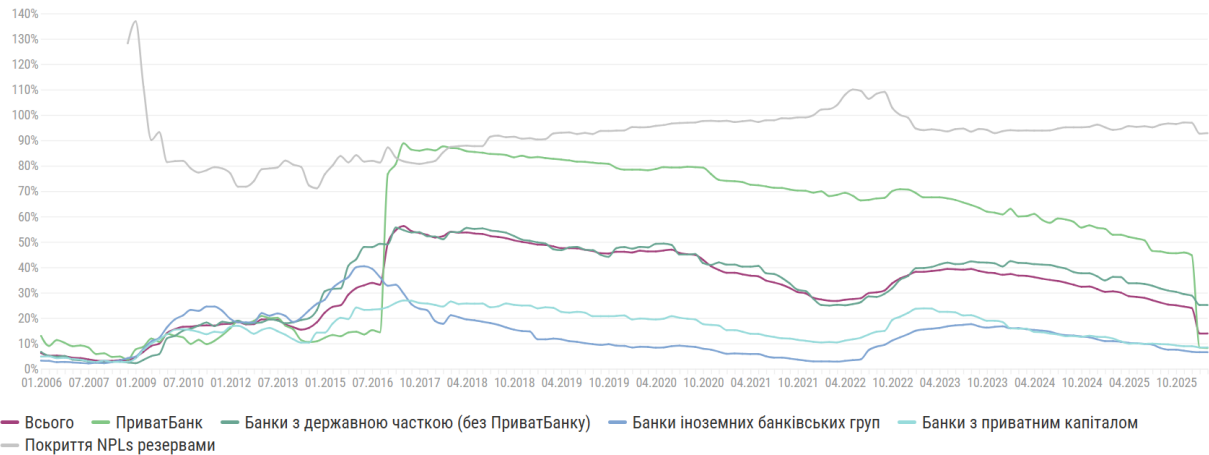

Рисунок 5 – Частка непрацюючих кредитів (NPL) у розрізі банківських груп, %

Джерело: [42]

Наведені дані свідчать про те, що після банківської кризи 2014-2016 років рівень непрацюючих кредитів в Україні був дуже високим. У 2017 році частка NPL перевищувала 50%, що означало значну частину проблемних активів у банківській системі. Проте у наступні роки спостерігалось поступове зниження цього показника.

У період 2017-2021 років частка NPL стабільно зменшувалася в усіх групах банків. Це пояснюється списанням проблемних кредитів, їх реструктуризацією, а також загальним зростанням кредитного портфеля. Найвищий рівень NPL традиційно спостерігався у банках з державною часткою, що пов'язано з історичною концентрацією проблемних кредитів у державному секторі. Водночас банки з іноземним та приватним капіталом мали значно нижчі показники, що свідчить про більш якісне управління кредитними ризиками.

У 2022 році на графіку видно погіршення ситуації: частка NPL зросла в усіх групах банків. Це стало наслідком повномасштабної війни, яка негативно вплинула на платоспроможність позичальників. Частина підприємств припинила діяльність, а населення втратило доходи, що ускладнило обслуговування кредитів.

У 2023-2024 роках знову спостерігається поступове зниження частки непрацюючих кредитів. Це свідчить про адаптацію банківської системи до нових умов, активну роботу банків із проблемною заборгованістю та часткове відновлення економічної активності. Водночас рівень NPL залишається відносно високим, особливо у державних банках, що вказує на збереження структурних проблем у банківському секторі.

Окремо варто відзначити показник покриття NPL резервами, який на графіку відображений окремою лінією. Його зростання означає, що банки формують достатні резерви для покриття можливих збитків, що позитивно впливає на фінансову стійкість системи.

Після розгляду нормативно-правових основ і структури банківської системи доцільно перейти до аналізу основних показників її діяльності. Оцінювання проводиться на основі офіційних статистичних даних Національного банку України, зокрема матеріалів розділів «Наглядова статистика», «Макроекономічні показники», а також «Огляду банківського сектору» [43]. Аналіз охоплює період 2017-2024 років і здійснюється за чотирма основними напрямками: кредитування, депозитна база, якість активів і прибутковість.

Кредитування займає одну з головних ролей у роботі банківської системи, адже саме через видачу кредитів як підприємствам, так і населенню банки безпосередньо впливають на економічний розвиток країни. Кошти, які банки отримують від клієнтів у вигляді депозитів, потім використовуються для надання кредитів або інвестицій у різні проекти. Завдяки цьому відбувається активізація бізнесу, зростає виробництво, збільшується споживання товарів і послуг, що загалом сприяє економічному зростанню. Тому важливо стежити за динамікою кредитного портфеля банків, тобто за тим, як змінюється обсяг виданих кредитів, адже цей показник дає уявлення про стан банківської системи, її активність та здатність підтримувати економіку.

Таблиця 7 – Обсяг кредитів, наданих банками України у 2017-2024 рр.

Станом	Активи (усього)	Надані кредити	Кредити суб'єктам господарювання	Кредити фізичним особам	Резерви за активними операціями банків
на 1.01.2017	1 256 299	1 005 923	847 092	157 385	484 383
на 1.01.2018	1 336 358	1 042 798	870 302	170 938	516 985
на 1.01.2019	1 360 764	1 118 618	919 054	196 634	555 871
на 1.01.2020	1 494 460	1 033 539	822 020	206 761	492 069
на 1.01.2021	1 822 814	963 664	752 503	199 556	375 459
на 1.01.2022	2 053 928	1 065 347	795 513	242 633	278 774
на 1.01.2023	2 353 592	1 036 129	801 327	209 944	368 091
на 1.01.2024	2 942 806	1 024 852	783 864	222 590	370 600

Джерело: [44]

Наведені дані свідчать про те, що у 2017-2020 роках обсяг наданих кредитів змінювався нерівномірно та не мав чіткої тенденції до зростання. Після збільшення у 2018-2019 роках (до 1 118 618 млн грн) у 2020 році відбулося його скорочення. Це пояснюється тим, що банки після кризи 2014-2016 років приділяли основну увагу покращенню якості активів і зменшенню частки проблемних кредитів, тому проводили обережну кредитну політику.

У 2021 році спостерігалось подальше зниження обсягу кредитування, що також пов'язано з обмеженою готовністю банків до ризику та впливом попередніх кризових явищ. Водночас у 2022 році відбулося певне відновлення

кредитної активності (1 065 347 млн грн), однак воєнні події суттєво вплинули на структуру кредитування. Частина позичальників втратила можливість обслуговувати кредити, а банки посилили вимоги до нових позичальників.

У 2023-2024 роках обсяг кредитів залишався відносно стабільним (близько 1,02-1,04 трлн грн), що свідчить про поступову адаптацію банківської системи до умов воєнного часу. При цьому спостерігається певне зміщення структури кредитування: обсяги кредитів юридичним особам зменшилися порівняно з попередніми роками, тоді як кредитування фізичних осіб загалом демонструє більш стабільну динаміку.

І ще варто звернути увагу на динаміку резервів за активними операціями банків. У 2017-2021 роках їх обсяг суттєво скоротився (з 484 383 до 375 459 млн грн), що свідчить про поступове очищення банківських балансів від проблемних активів. Проте у 2022-2024 роках резерви знову почали зростати, що пов'язано з підвищенням кредитних ризиків в умовах війни.

Депозитна база банківської системи формує ресурсну основу для кредитних та інвестиційних операцій банків і водночас є індикатором довіри населення та бізнесу до банківських установ. Чим більше коштів клієнти зберігають у банках, тим ширші можливості системи для фінансування економіки.

Поряд із кредитною активністю важливим елементом функціонування банківської системи є формування ресурсної бази, основу якої становлять депозити фізичних і юридичних осіб. На відміну від попереднього підрозділу, де було проаналізовано динаміку депозитів, у даному випадку доцільно зосередити увагу на їх ролі у забезпеченні стабільності банківської діяльності.

Депозитна база є ключовим джерелом фінансування активних операцій банків, насамперед кредитування. Стійке зростання обсягів коштів клієнтів, що спостерігалось у 2017-2024 роках, створило необхідні передумови для підтримки ліквідності банківської системи навіть в умовах економічної нестабільності. Особливо важливим є те, що депозити продовжували зростати навіть у період воєнного стану, що свідчить про збереження довіри до банків.

Водночас варто зазначити, що між динамікою депозитів і кредитування спостерігається певний дисбаланс. Зростання депозитної бази випереджає темпи кредитування, що означає накопичення ліквідності в банківській системі. У таких умовах банки частіше спрямовують ресурси не на кредитування, а на менш ризиковані активи, зокрема державні цінні папери.

Важливим показником якості активів банківської системи є частка непрацюючих кредитів (NPL). Сучасні тенденції свідчать про поступове покращення цього показника. Зокрема, станом на 1 жовтня 2024 року частка NPL скоротилася до 32,3%, що на 5 відсоткових пунктів менше порівняно з початком року. Водночас загальний обсяг непрацюючих кредитів зменшився до 415,5 млрд грн [45].

Основними причинами такого покращення є зростання обсягів якісного кредитування, передусім у національній валюті, а також поступове відновлення попиту на кредити. Додатковим чинником стало зниження процентних ставок, що зробило кредитування більш доступним для бізнесу і населення. Крім того,

банки активно списують проблемні кредити, особливо у роздрібному сегменті, що також сприяє зменшенню частки NPL.

Позитивні зміни спостерігаються як у сегменті кредитування фізичних осіб, де частка проблемних кредитів знизилася до 17,6%, так і у корпоративному секторі, де цей показник скоротився до 40,7%. Водночас найвищий рівень NPL традиційно зберігається у державних банках, хоча і там спостерігається поступове покращення [45].

Зменшення частки непрацюючих кредитів зафіксовано в усіх групах банків, що свідчить про загальне підвищення якості кредитного портфеля в банківській системі. Разом із тим рівень NPL залишається відносно високим, що вказує на збереження певних ризиків.

Важливим показником ефективності діяльності банків є рентабельність активів (ROA), яка відображає здатність банків отримувати прибуток із наявних ресурсів. Аналіз узагальнених показників фінансової діяльності банків станом на 2024 рік свідчить про загалом стабільний стан банківської системи та наявність достатньої ресурсної бази для отримання прибутку.

Загальні активи банківської системи перевищують 3,5 трлн грн, що свідчить про значні масштаби банківської діяльності. Водночас структура активів показує, що значна їх частина зосереджена у кредитах клієнтам і державних цінних паперах, що є основними джерелами доходів банків [45].

Разом із тим ефективність використання активів є нерівномірною між різними групами банків. Найбільші обсяги активів зосереджені у державних банках, які відіграють ключову роль у банківській системі, однак їхня рентабельність часто є нижчою порівняно з банками іноземних груп та приватними банками. Останні, як правило, демонструють більш ефективне використання ресурсів завдяки гнучкішій бізнес-моделі та кращому управлінню витратами.

Важливим чинником, що впливає на рентабельність активів, є рівень сформованих резервів. Значні обсяги резервів під кредитні ризики зменшують прибутковість банків, однак водночас підвищують їх фінансову стійкість. Це особливо актуально в умовах воєнного часу, коли кредитні ризики залишаються високими.

Аналіз ключових показників діяльності банківської системи України у 2017-2024 роках свідчить про її поступове відновлення після попередніх кризових явищ та здатність адаптуватися до нових викликів, зокрема повномасштабної війни. Кредитна активність банків залишалася стриманою, що пояснюється високим рівнем ризиків та обережною політикою банків, однак у останні роки спостерігається її поступове відновлення. Водночас депозитна база демонструвала стабільне зростання, що свідчить про збереження довіри населення і бізнесу до банківської системи та створює достатній ресурсний потенціал для подальшого розвитку. Позитивною тенденцією є зниження частки непрацюючих кредитів, що вказує на покращення якості кредитного портфеля, хоча рівень проблемних активів все ще залишається відносно високим. Разом із цим банківська система зберігає достатній рівень

капіталізації та ліквідності, що забезпечує її стійкість навіть в умовах підвищеної економічної невизначеності.

Ефективне функціонування банківської системи значною мірою залежить від державної політики у сфері грошово-кредитного регулювання та підтримки фінансового сектору. В умовах воєнного стану, високих процентних ставок і обмеженого попиту на кредити роль держави у стимулюванні банківської діяльності суттєво зростає. Банки самостійно не можуть подолати ці виклики і потребують зовнішньої підтримки. Саме державні інструменти можуть забезпечити активізацію кредитування та підвищення фінансової стійкості банківського сектору. Обговорюючи роль цих інструментів у фінансовій стійкості, Неізнана О.В., Григорук А.А. та Литвин Л.М. зазначили, що «це багатокомпонентна система індикаторів, кожен із яких відтворює окремі аспекти ефективності протистояння фінансового сектору негативному впливу»[46, с. 3].

Слід розуміти, що банківська система безпосередньо реагує на те, яку політику проводить держава і які умови створює для бізнесу та населення. Якщо держава пасивна, банки стають обережними, скорочують кредитування і переходять до менш ризикових операцій. Натомість активна державна позиція здатна змінити цю логіку. Саме тому аналіз конкретних напрямів державної підтримки є практично важливим.

Для підвищення ефективності банківської системи на рівні держави доцільно реалізувати такі заходи:

1. розширення державних програм пільгового кредитування.
2. запровадження механізмів державних гарантій за кредитами.
3. підтримка ліквідності банківської системи через державні фінансові інструменти.

Для обґрунтування запропонованих заходів треба виконати розрахунок їх очікуваного економічного ефекту. Розрахунки, побудовані на абстрактних припущеннях, мають обмежену цінність, тому за базу взято офіційні дані за 2024 рік: обсяг кредитів за програмою «5-7-9%», ринкові ставки за новими гривневими кредитами бізнесу, обсяги корпоративного кредитного портфеля, а також параметри внутрішнього ринку облігацій внутрішньої державної позики.

У 2024 році за програмою «5-7-9%» бізнес отримав 23 556 пільгових кредитів на загальну суму 88,4 млрд грн, а на покриття процентної компенсації уряд передбачив 18 млрд грн [51]. Середня ставка за новими гривневими кредитами бізнесу в середині 2024 року знизилась до 15,2%, а загальний обсяг корпоративних кредитів станом на 1 листопада 2024 року становив 848,3 млрд грн [41, 52]. Крім того, у 2024 році уряд залучив на внутрішньому борговому ринку більше, ніж спрямував на погашення, на суму 255,6 млрд грн, тоді як банки нарощували вкладення в державні цінні папери швидше, ніж кредитування [53]. Ці дані є вихідними для всіх трьох блоків розрахунків.

Одним із ключових напрямів підвищення ефективності банківської системи є розширення державних програм пільгового кредитування. Зокрема, програми типу «5-7-9%» дозволяють знизити вартість кредитних ресурсів для позичальників за рахунок компенсації частини процентної ставки державою

[47]. Суть механізму проста: підприємство або фізична особа бере кредит у банку, але реальну ринкову ставку платить не повністю, адже різницю між ринковою і пільговою ставкою відшкодовує держава безпосередньо банку.

Таблиця 8. Вихідні дані для аналізу кредитування та державної підтримки у 2024 році

Показник	Значення
Кількість виданих кредитів за програмою «5-7-9%»	23 556 од.
Загальна сума кредитів за програмою «5-7-9%»	88,4 млрд грн
Обсяг коштів на компенсацію процентів	18 млрд грн
Середня ставка за новими гривневими кредитами бізнесу	15,2%
Загальний обсяг корпоративних кредитів (станом на 01.11.2024)	848,3 млрд грн
Чисте залучення коштів урядом на внутрішньому борговому ринку	255,6 млрд грн
Динаміка вкладень банків у державні цінні папери	Зростають швидше за кредитування

Джерело: складено автором на основі [41; 51-53]

На думку дослідників, такі програми сприяють активізації інвестиційної діяльності підприємств та підвищенню доступності фінансування для малого і середнього бізнесу [48, с. 7]. Це особливо важливо, коли підприємства не мають достатнього власного капіталу для розвитку, а ринкові ставки є надто високими, щоб кредит окупився.

Економічний ефект від розширення таких програм полягає у зростанні попиту на кредити. Наприклад, якщо ринкова ставка кредитування становить у середньому 30%, а держава компенсує 15-20 відсоткових пунктів, то фактична ставка для позичальника знижується до 10-15%. Це принципова різниця. За ставки 30% більшість малих підприємств просто не може дозволити собі залучати кредитні ресурси, оскільки витрати на обслуговування боргу перевищать очікуваний прибуток від вкладень. За ставки 10-15% ситуація змінюється і коло потенційних позичальників суттєво розширюється.

За таких умов кількість потенційних позичальників може зрости, що, у свою чергу, сприятиме збільшенню кредитного портфеля банків та активізації економічної діяльності. Банки отримують більше клієнтів, підприємства отримують доступне фінансування, а економіка в цілому отримує додатковий імпульс для розвитку. Таким чином пільгове кредитування є інструментом, який одночасно вирішує кілька завдань.

Варто також зазначити, що розширення таких програм потребує відповідного бюджетного забезпечення. Держава несе витрати на компенсацію процентних ставок, тому важливо правильно визначати цільові групи отримувачів, тобто ті галузі та підприємства, де ефект від пільгового кредитування буде найбільшим для економіки. Зосередження підтримки на пріоритетних секторах дозволяє максимізувати віддачу від кожної витраченої державою гривні.

Щоб зрозуміти, наскільки ефективно держава використовує бюджетні кошти в межах цієї програми, доцільно визначити коефіцієнт мультиплікації

бюджетної підтримки. Він показує, скільки гривень кредитних ресурсів потрапляє в реальний сектор на кожну гривню бюджетних видатків на компенсацію процентної ставки.

Оскільки мультиплікатор державних витрат – відношення приросту результату до приросту витрат, формула буде мати такий вид [54]:

$$K_M = \frac{V_{кр}}{B_k}$$

де K_M - коефіцієнт мультиплікації бюджетної підтримки; $V_{кр}$ - обсяг кредитів, виданих у межах програми; B_k - бюджетні видатки на компенсацію процентної ставки.

Підставимо фактичні дані 2024 року:

$$K_M = \frac{88,4}{18,0} = 4,91$$

Отже, 1 грн бюджетних витрат на компенсацію відсотків забезпечувала близько 4,91 грн кредитних ресурсів, залучених у реальний сектор. Це відносно високий показник бюджетної віддачі, який свідчить про те, що програма є економічно обґрунтованим інструментом: держава не фінансує кредити напряму, а лише покриває різницю між ринковою і пільговою ставкою, завдяки чому до роботи підключаються ресурси самих банків. Чим вищий цей коефіцієнт, тим менше бюджетних коштів потрібно для досягнення одного й того ж обсягу кредитування.

Наступний крок – змодельовати, що відбудеться, якщо фінансування програми збільшити на 10%. Це помірний і реалістичний сценарій, який не вимагає суттєвого перегляду бюджетних пріоритетів. Прогнозний обсяг бюджетної підтримки у такому випадку становитиме:

$$B_{k1} = 18,0 \times 1,10 = 19,8 \text{ млрд грн}$$

Прогнозний обсяг кредитування з урахуванням розрахованого коефіцієнта мультиплікації:

$$V_{кр1} = K_M \times B_{k1} = 4,91 \times 19,8 = 97,2 \text{ млрд грн}$$

Приріст кредитування порівняно з фактичним рівнем 2024 року:

$$\Delta V_{кр} = 97,2 - 88,4 = 8,8 \text{ млрд грн}$$

Збільшення бюджетного фінансування програми на 10% потенційно дозволяє наростити обсяг пільгового кредитування приблизно на 8,8 млрд грн. Цей приріст є економічно значущим, оскільки означає додатковий приплив кредитних ресурсів у сектор малого та середнього підприємництва, аграрний сектор, переробну промисловість та інвестиційні проекти. При цьому додаткові бюджетні витрати становлять лише 1,8 млрд грн, що є відносно невисокою ціною за такий результат.

Визначимо, яку вигоду від цього отримують самі банки. Для цього розрахуємо додатковий річний процентний дохід, який генерує приріст кредитного портфеля [55]. За базу беремо середню ставку за новими гривневими кредитами бізнесу – 15,2% річних:

$$D_{дод} = \Delta V_{кр} \times r$$

де $D_{дод}$ - додатковий процентний дохід; r - середня ставка кредитування.

$$D_{\text{дод}} = 8,8 \times 0,152 = 1,34 \text{ млрд грн}$$

Таким чином, розширення програми на 10% може забезпечити банківській системі близько 1,34 млрд грн додаткового річного процентного доходу. Для банків це є прямим фінансовим результатом участі в програмі. Водночас для економіки це означає збільшення доступу бізнесу до фінансування без прямого пропорційного розширення бюджетних видатків, що підтверджує ефективність самої конструкції програми.

Другим важливим напрямом є запровадження механізмів державних гарантій за кредитами. Як зазначається у даних Міністерства Фінансів України, «це інструмент підтримки мікро-, малого та середнього бізнесу, який дає змогу підприємцям отримувати кредити на вигідніших умовах». [49]. Коли банк видає кредит, він завжди враховує ймовірність того, що позичальник не зможе його повернути. Чим вища ця ймовірність, тим вищу ставку встановлює банк, щоб компенсувати можливі втрати. В умовах воєнного стану та економічної невизначеності ризики неповернення кредитів зростають суттєво. Банки реагують на це підвищенням ставок або взагалі відмовою від кредитування певних категорій позичальників.

Державна гарантія змінює цю ситуацію. У разі часткового покриття ризику державою банки отримують можливість активніше кредитувати бізнес навіть за умов підвищеної невизначеності. Якщо держава гарантує, наприклад, 50-70% суми кредиту, банк фактично ризикує лише рештою. Це робить кредитування значно менш небезпечним з фінансової точки зору.

З економічної точки зору, зменшення ризику призводить до зниження премії за ризик у процентній ставці. Наприклад, якщо банк закладає у ставку додаткові 10% як компенсацію ризику, то за наявності державної гарантії ця надбавка може бути зменшена до 5%. Це дає змогу знизити кінцеву вартість кредиту та зробити його більш доступним для позичальників. Тобто позичальник платить менше не тому що держава прямо відшкодовує ставку, а тому що банк просто менше ризикує і менше закладає у ціну кредиту.

Механізм державних гарантій є відносно менш витратним для бюджету порівняно з прямими компенсаціями ставок. Держава несе реальні витрати лише тоді, коли позичальник дійсно не повертає кредит і настає гарантійний випадок. За умови правильного відбору позичальників кількість таких випадків залишається обмеженою, а ефект для кредитного ринку є значним.

Зниження процентного навантаження є ключовим механізмом, який впливає на попит на кредити: якщо кредит стає дешевшим, більше підприємств можуть дозволити собі його взяти. Для оцінки цього ефекту визначимо ефективну ставку за кредитом:

$$r_{\text{еф}} = r_{\text{ринк}} - r_{\text{комп}}$$

де $r_{\text{ринк}}$ - ринкова ставка кредитування; $r_{\text{комп}}$ - компенсована державою частина ставки.

Оскільки програма «5-7-9%» передбачає кінцеву ставку для позичальника на рівні 5%, 7% або 9%, для порівняння використаємо ринкову ставку 15,2% річних за новими гривневими кредитами бізнесу у 2024 році. Розрахуємо річне процентне навантаження за кредитом у 1 000 000 грн:

$$I = S \times r$$

де I - річні витрати на сплату процентів; S - сума кредиту; r - ставка за кредитом [55].

У таблиці 9 наведено результати розрахунку відсоткових платежів та економії за ринковою і пільговими ставками.

Таблиця 9 – Результати розрахунку відсоткових платежів та економії за ринковою і пільговими ставками

Ставка	Розрахунок	Результат
Ринкова ставка 15,2%	$1\,000\,000 \times 0,152$	152 000 грн
Пільгова ставка 9%	$1\,000\,000 \times 0,09$	90 000 грн
Економія (15,2% – 9%)	$152\,000 - 90\,000$	62 000 грн
Пільгова ставка 7%	$1\,000\,000 \times 0,07$	70 000 грн
Економія (15,2% – 7%)	$152\,000 - 70\,000$	82 000 грн
Пільгова ставка 5%	$1\,000\,000 \times 0,05$	50 000 грн
Економія (15,2% – 5%)	$152\,000 - 50\,000$	102 000 грн

Джерело: складено автором

Отже, для кредиту обсягом 1 млн грн річна економія позичальника становить від 62 тис. грн до 102 тис. грн залежно від умов програми. Це суттєва сума, яка для малого підприємства може означати різницю між прибутковим і збитковим проектом. Для розуміння відносного масштабу цього ефекту визначимо, на скільки відсотків знижується процентне навантаження порівняно з ринковими умовами:

$$Z = \frac{E}{I_{\text{ринк}}} \times 100\%$$

Для ставки 9%:

$$Z_9 = \frac{62\,000}{152\,000} \times 100\% = 40,8\%$$

Для ставки 7%:

$$Z_7 = \frac{82\,000}{152\,000} \times 100\% = 53,9\%$$

Для ставки 5%:

$$Z_5 = \frac{102\,000}{152\,000} \times 100\% = 67,1\%$$

Програма знижує річне процентне навантаження для бізнесу приблизно на 41-67% порівняно з ринковими умовами 2024 року. Саме цей механізм і формує стимул до зростання попиту на кредити, оскільки робить інвестиційні та оборотні позики економічно доступнішими для значно ширшого кола підприємств.

Для поглиблення оцінки визначимо сукупну економію позичальників на додатковому кредитному обсязі, отриманому внаслідок розширення програми на 10%, розрахованому у попередньому підпункті. Якщо взяти проміжний сценарій із середньою кінцевою ставкою 7%, різниця між ринковою і пільговою ставкою становитиме:

$$\Delta r = 15,2\% - 7,0\% = 8,2\%$$

Тоді сукупна річна економія позичальників на додаткових 8,8 млрд грн кредитів дорівнюватиме:

$$E_{\text{сук}} = \Delta V_{\text{кр}} \times \Delta r$$

$$E_{\text{сук}} = 8,8 \times 0,082 = 0,72 \text{ млрд грн}$$

Лише додатковий приріст програми на 10% здатний дати бізнесу близько 720 млн грн щорічної економії на обслуговуванні кредитів. Це є прямим фінансовим ефектом для позичальників і водночас непрямим стимулом до розширення виробництва, нових інвестицій та збільшення зайнятості. Підприємство, яке економить 720 тис. грн на рік на одному кредиті в 10 млн грн, отримує реальний ресурс для розвитку, а не лише для обслуговування боргу.

Третім напрямом є підтримка ліквідності банківської системи через державні фінансові інструменти. Карлін М. наголошує, що в умовах кризи банки часто переорієнтовують свої ресурси на вкладення в державні цінні папери як менш ризикові активи [50, с. 73]. Це цілком зрозуміла поведінка з точки зору управління ризиками, однак вона має негативний наслідок для економіки: кошти йдуть не у реальний сектор, а на фінансування державного боргу.

Водночас держава може стимулювати перерозподіл ресурсів у реальний сектор економіки шляхом удосконалення механізмів рефінансування та створення стимулів для кредитування. Одним із можливих інструментів є надання пільгового рефінансування банкам за умови спрямування коштів на кредитування підприємств. Рефінансування є, по суті, кредитом, який центральний банк або інший державний орган видає комерційному банку. Якщо цей кредит надається за зниженою ставкою, але лише за умови, що банк направить ці кошти підприємствам, то це створює чіткий стимул для кредитування реального сектору. У такому випадку банки отримують дешевші ресурси, що дозволяє їм знижувати процентні ставки для клієнтів і водночас зберігати прибутковість. Банку вигідно брати участь у такій схемі: він залучає кошти дешево, видає кредити за нижчою від ринкової ставкою і отримує прибуток. Позичальник також виграє, оскільки отримує кредит на кращих умовах. Це сприяє одночасному досягненню двох цілей: підтримки банківської ліквідності та стимулювання економічного розвитку.

Потрібно ще зазначити, що підтримка ліквідності є не лише антикризовим заходом. Це постійний інструмент управління грошовим ринком, який дозволяє уникати ситуацій, коли банки припиняють кредитування не через брак попиту, а через нестачу власних ресурсів. Стабільна ліквідність є необхідною умовою для нормальної роботи всієї фінансової системи.

Державна підтримка банківської системи має реалізовуватися через комплекс взаємопов'язаних заходів, зокрема розширення програм пільгового кредитування, запровадження державних гарантій та підтримку ліквідності банків. Жоден із розглянутих напрямів не є самодостатнім, оскільки вони доповнюють один одного і разом формують цілісну систему стимулювання. Пільгове кредитування знижує вартість позик. Державні гарантії зменшують ризики для банків. Підтримка ліквідності забезпечує банки необхідними

ресурсами. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню ефективності банківської системи, активізації кредитування та забезпеченню сталого розвитку національної економіки. Особливо важливим є те, що ці інструменти вже частково застосовуються в Україні, тому мова йде не про теоретичні пропозиції, а про вдосконалення та розширення вже існуючої практики. Це підвищує реалістичність запропонованих заходів і свідчить про їхню практичну значущість.

Тож третій блок розрахунків стосується структури банківських активів. Українські банки у 2024 році активно вкладали кошти в державні цінні папери, збільшивши ці вкладення на 21,1% за дев'ять місяців року. Уряд за підсумками 2024 року залучив на внутрішньому ринку на 255,6 млрд грн більше, ніж витратив на погашення. Фактично значна частина банківських ресурсів, яка могла б іти на кредитування підприємств, абсорбувалася державними запозиченнями. Водночас середня ставка за новими гривневими кредитами бізнесу становила 15,2%, а обсяг корпоративних кредитів на 1 листопада 2024 року – 848,3 млрд грн.

Для розрахунку використаємо консервативний сценарій, за яким лише 10% чистого приросту внутрішніх державних запозичень, профінансованих через ринок державних цінних паперів, було б переорієнтовано в корпоративне кредитування. Обсяг такого перерозподілу:

$$A_{\text{пер}} = 255,6 \times 0,10 = 25,56 \text{ млрд грн}$$

де $A_{\text{пер}}$ - обсяг активів, які можуть бути умовно переорієнтовані з державних цінних паперів у кредити.

Визначимо, яким був би відносний приріст корпоративного кредитного портфеля:

$$T_{\text{прир}} = \frac{A_{\text{пер}}}{K_{\text{порт}}} \times 100\%$$

де $K_{\text{порт}}$ - загальний обсяг корпоративного кредитного портфеля.

$$T_{\text{прир}} = \frac{25,56}{848,3} \times 100\% = 3,01\%$$

Навіть частковий перерозподіл лише 10% такого ресурсу міг би збільшити корпоративний кредитний портфель приблизно на 3,0%. Для банківської системи це вже помітний приріст, особливо з огляду на воєнні ризики та обережну кредитну політику банків. Важливо розуміти, що мова йде не про повну відмову від державних цінних паперів, а лише про незначну корекцію структури активів на користь кредитування.

Далі визначимо, який додатковий річний процентний дохід міг би отримати банківський сектор від такого перерозподілу:

$$D_{\text{пер}} = A_{\text{пер}} \times r$$

$$D_{\text{пер}} = 25,56 \times 0,152 = 3,89 \text{ млрд грн}$$

Переорієнтація 25,56 млрд грн у корпоративне кредитування потенційно могла б забезпечити близько 3,89 млрд грн річного процентного доходу. Це не означає, що весь обсяг державних цінних паперів слід замінювати кредитами: вони залишаються важливим інструментом управління ліквідністю та ризиком.

Проте розрахунок показує, що навіть незначний перерозподіл ресурсів на користь кредитування здатний забезпечити відчутний ефект і для банків, і для економіки загалом.

Для кращого розуміння масштабу цього ефекту порівнюємо отриманий обсяг потенційно переорієнтованих ресурсів із річним обсягом кредитування за програмою «5-7-9%»:

$$P = \frac{A_{\text{пер}}}{V_{\text{кр}}} \times 100\% = \frac{25,56}{88,4} \times 100\% = 28,9\%$$

Лише 10% умовного перерозподілу чистого приросту внутрішніх запозичень еквівалентні майже 29% річного обсягу кредитування за програмою «5-7-9%». Це підтверджує, що зміна структури активів банків є важливим додатковим резервом розширення кредитної підтримки реального сектору, порівнянним за масштабом із цілим роком роботи великої державної програми.

Проведені розрахунки дають підстави стверджувати, що всі три запропоновані напрями мають реальний економічний зміст і підкріплені конкретними цифрами.

Розширення програми «5-7-9%» на 10% потенційно дає змогу збільшити обсяг пільгового кредитування на 8,8 млрд грн і сформувані для банків близько 1,34 млрд грн додаткового процентного доходу. Зниження процентного навантаження через компенсацію ставки зменшує річні витрати позичальника за кредитом 1 млн грн на 62-102 тис. грн, що у відносному вираженні становить 40,8-67,1% від ринкового рівня витрат на обслуговування боргу. Перерозподіл лише 10% ресурсу, який фактично абсорбується внутрішнім борговим ринком, у корпоративне кредитування міг би збільшити корпоративний кредитний портфель приблизно на 3,0% і забезпечити банкам ще близько 3,89 млрд грн річного процентного доходу.

У сукупності ці результати підтверджують, що підвищення ефективності банківської системи доцільно забезпечувати одночасно через розширення державних програм кредитування, компенсацію процентної ставки та більш активне спрямування ресурсів банків у кредитування реального сектору. Жоден із цих напрямів не є достатнім сам по собі, але разом вони формують взаємопов'язану систему заходів із вимірюваним ефектом.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання кваліфікаційної роботи було здійснено комплексне дослідження банківської системи України як важливого елемента національної економіки, що дозволило узагальнити теоретичні положення, проаналізувати сучасний стан її функціонування та визначити основні тенденції розвитку.

У ході дослідження теоретичних засад встановлено, що банківська система є складною економічною системою, яка входить до складу фінансової системи держави та виконує ключові функції, пов'язані з організацією грошового обігу, кредитуванням економіки та перерозподілом фінансових ресурсів. Вона має дворівневу структуру, що включає центральний банк і систему комерційних банків, що забезпечує ефективне поєднання функцій регулювання та безпосереднього обслуговування економічних суб'єктів. Узагальнення наукових підходів дозволило зробити висновок, що банківська система виконує не лише обслуговуючу, а й стратегічну роль у розвитку економіки, виступаючи важливим фінансовим посередником і фактором стабільності.

Аналіз функцій банківської системи показав, що вона забезпечує формування грошової маси, трансформацію фінансових ресурсів і підтримання фінансової стабільності. Крім того, банківська система організовує платіжний обіг, сприяє розвитку інвестиційної діяльності та формує умови для економічного зростання. Важливим є також те, що ефективність її функціонування значною мірою залежить від дотримання принципів законності, надійності, економічної самостійності та регуляторного контролю.

Проведений аналіз сучасного стану банківської системи України засвідчив наявність стійкої тенденції до скорочення кількості банків при одночасному зростанні їх активів. Така динаміка свідчить про процес консолідації банківського сектору, що супроводжується укрупненням банків та підвищенням їх фінансової стійкості. Встановлено, що попри складні економічні умови, включаючи наслідки кризових явищ та воєнного стану, банківська система України змогла зберегти відносну стабільність і виконання основних функцій.

Дослідження структури банківської системи за формами власності показало, що домінуюче місце за кількістю займають банки з приватним капіталом, однак ключову роль у забезпеченні стабільності відіграють державні банки. Водночас присутність банків з іноземним капіталом сприяє інтеграції у міжнародний фінансовий простір і впровадженню сучасних стандартів управління.

Аналіз основних показників діяльності банківської системи дозволив зробити висновок про загальне зростання активів і депозитної бази, що свідчить про відновлення довіри населення та бізнесу до банків. При цьому кредитна діяльність банків характеризується нерівномірною динамікою, що обумовлено впливом макроекономічних факторів і підвищеними ризиками. Водночас кредитування фізичних осіб демонструє більшу стійкість порівняно з

корпоративним сектором. Показники ліквідності та достатності капіталу загалом відповідають нормативним вимогам, що свідчить про здатність банківської системи забезпечувати фінансову стабільність навіть у складних умовах.

Разом з тим у процесі дослідження виявлено низку проблем, що стримують розвиток банківської системи, зокрема обмеженість кредитування реального сектору економіки, залежність від зовнішніх економічних факторів, вплив воєнних ризиків та необхідність подальшого вдосконалення механізмів державного регулювання. Це зумовлює потребу в пошуку ефективних шляхів підвищення стійкості та ефективності банківського сектору.

Обґрунтовано, що подальший розвиток банківської системи має бути спрямований на удосконалення механізмів кредитування, особливо в частині підтримки малого та середнього бізнесу, підвищення рівня капіталізації банків, розвиток цифрових технологій у банківській сфері та адаптацію нормативно-правової бази до міжнародних стандартів. Реалізація цих напрямів дозволить підвищити ефективність функціонування банківської системи, розширити доступ до фінансових ресурсів та забезпечити її більшу стійкість до зовнішніх викликів.

Очікується, що впровадження запропонованих заходів сприятиме зміцненню фінансової стабільності банківської системи, активізації кредитування економіки, зростанню довіри з боку населення і бізнесу та підвищенню ролі банків у процесах економічного відновлення країни. У цілому результати дослідження підтверджують, що банківська система України є важливим чинником економічного розвитку, а її ефективне функціонування має стратегічне значення для забезпечення фінансової стабільності та сталого розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ситник Г.П., Комаха Л.Г., Рудик А.О. Основи теорії систем та системного аналізу: навчальний посібник / за заг. ред. Г.П. Ситника ; ТОВ «Академпрес». Київ, 2024. 160 с.
2. Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 308 с.
3. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: Курс лекцій. – Тернопіль: Економічна думка, 2005. 124 с
4. Карлін М. І. Фінансові системи країн Європейського Союзу: підручник / Микола Іванович Карлін, Олена Анатоліївна Івашко. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 384 с.
5. Орел А. М., Дяченко В. В. Особливості фінансової системи в економічних процесах країни. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 6. С. 25-32. URL: <https://doi.org/10.32782/cmi/2023-6-5>
6. . Гаруст Ю. В. Фінансова система – основа економічної стабільності та розвитку України: економічної стабільності та розвитку України: принципи, завдання, функції / Ю. В. Гаруст, В. І. Сердюк // Правові горизонти. – 2016. – № 1. – С. 68-75.
7. Сіренко Н. М., Мікуляк К. А. Банківська система : конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Облік і оподаткування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» денної форми здобуття вищої освіти. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2022. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11281/3/%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82_071.pdf
8. Боднарчук О. І. Структура та функції банківської системи в Україні / О. І. Боднарчук // Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки : зб. тез Податкового конгресу, 12 грудня 2019 р., Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України. – Ірпінь, 2019. – С. 545-548. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні» ; т. 141).
9. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 20.03.1991 № 872-ХІІ : станом на 17 січ. 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-12#Text>
10. Банківська система: навчальний посібник / укл.: П.О. Нікіфоров, О.М. Гладчук, М.Г. Марич, М.П. Федішин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. 2023. 224 с.
11. Прокопенко Н., Мирончук В., Шепель І. Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-33>
12. Актуальні проблеми міжнародних відносин : Збірник наукових праць. Випуск 159 (спецвипуск). Ч.1 К. : Київський національний університет імені

Тараса Шевченка. Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, 2024. – 163 с.

13. Кириленко В. Банківська система: суть та перспективи її розвитку в Україні // Журнал Європейської економіки. 2010. Т. 9, № 3. С. 352-356.

14. Савелко Т. В. Банківська система як найважливіший організаційний механізм фінансової системи / Т. В. Савелко // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. № 23. С. 36-38. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2011/12.pdf

15. Гурова К. Д., Шелест О. Л., Колупаєва І. В. Фінанси, гроші та кредит : навчальний посібник / К. Д. Гурова, О. Л. Шелест, І. В. Колупаєва. Харків : Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, [рік невідомий]. URL: file:///C:/Users/Huawei/Downloads/Telegram%20Desktop/finans_i_groshi_ta_kredit.pdf

16. Віницький В. Роль Національного банку України у забезпеченні стабільності грошового обігу: фінансово-правовий аспект / В. Віницький // Публічне право та соціальні студії. 2024. № 2. DOI: 10.71404/PPSS.2024.2.37.

17. . Банківська система: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 580 с.

18. Нянько В., Нянько Л., & Нянько В. (2022). Банківська система за воєнного стану та у післявоєнному відновленні України. Наукові Записки Львівського Університету Бізнесу Та Права. Серія Економічна. Серія Юридична, 35, 96-105. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7643321>

19. Дорошенко, Н., & Віскарєва, Е. (2023). Роль банківської системи у відновленні економіки України. *Молодий вчений*, 8 (120), 60-65. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-8-120-13>

20. Національний банк України. Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) : рішення Правління Національного банку України від 01 березня 2018 року. – Київ : НБУ, 2018.

21. Національний банк України. Вимоги до капіталу банків [Електронний ресурс]. – 23 травня 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article

22. Motoryn R. M., Prykhodko K. R., Prykhodko M. R. Analysis of the Impact of External Shocks on the Profitability of the Assets of Economic Entities of Ukraine. *Statistics of Ukraine*. 2024. Vol. 105, no. 1. P. 12-22. URL: [https://doi.org/10.31767/su.1\(104\)2024.01.02](https://doi.org/10.31767/su.1(104)2024.01.02)

23. Кошельок Г. В., Малишко В. С. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу підприємства / Г. В. Кошельок, В. С. Малишко // Економіка і суспільство. – 2016. – Вип. 7. – С 364.

24. Частка непрацюючих кредитів (NPL). *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>.

25. Буряк А. Методичні засади оцінювання ефективності діяльності банків // Економічний аналіз. 2010. Вип. 7. С. 133-136. URL: https://econa.at.ua/Vypusk_7/buryak.pdf

26. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV : станом на 28 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

27. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2121-14>
28. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/679-14>
29. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4452-17>
30. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова Нац. банку України від 28.08.2001 № 368 : станом на 28 лют. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>
31. Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків : Постанова Нац. банку України від 06.07.2000 № 279 : станом на 31 груд. 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0474-00#Text>
32. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. Basel : Bank for International Settlements, 2011. URL: <https://www.bis.org/bcbs/basel3.htm>
33. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода Україна від 27.06.2014 : станом на 14 жовт. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
34. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
35. Рада Національного банку України. Рішення про діяльність Правління Національного банку України щодо розвитку банківської системи та окремих нормативних актів з питань банківської діяльності : рішення від 14 лип. 2017 р. № 32-рд (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/04072017_29_rd.pdf
36. ІПС ЛІГА:ЗАКОН – система пошуку, аналізу та моніторингу нормативно-правової бази. LIGA: ZAKON. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/PB18162>
37. Кількість банків в Україні (2008-2026). Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/>
38. Рішення про розподіл банків на групи. ІПС ЛІГА:ЗАКОН. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/pb24046?an=&ed=&dtm=&le=>
39. Кількість відділень банків за рік скоротилася на 200: рейтинг на 1 січня. РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/kilkist-viddilen-bankiv-rik-skorotilasya-1704954503.html>
40. Мороз Н., Адаменко Д. Депозитна політика банків України // Галицький економічний вісник. 2024. № 2 (87). С. 122. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.02.
41. Національний банк України. Огляд банківського сектору. Серпень 2024 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2024-08.pdf?v=8

42. Рівень непрацюючих кредитів (NPL). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>
43. Сумарні активи банків України (2008-2026). Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active/>
44. Національний банк України. Огляд банківського сектору Лютий 2024 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2024-02.pdf?v=16
45. Національний банк України. Частка непрацюючих кредитів у банках за 2024 рік скоротилася до 30%. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/chastka-nepratsyuyuchih-kreditiv-u-bankah-za-2024-rik-skorotilasya-do-30>
46. Неізнана О., Григорук А., Литвин Л. СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-62>
47. Програма «Доступні кредити 5–7–9 %» (нова редакція) : затв. наказом М-ва фінансів України від 31 жовт. 2024 р. № 543. URL: <https://bdf.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/Prohrama-Dostupni-kredyty-5-7-9-31-10-24.pdf>
48. О.І Юдіна Г.К Зінченко Ю.М Товт К.К Мухін. Напрями активізації інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва. *Академічні візії*. 2023. № 26. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13460554>.
49. Мінфін розширює програму державних гарантій. *Міністерство Фінансів України*. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_rozshiriue_programu_derzhavnikh_garantii_s_hchob_banki_aktivnishe_kredituvali_pidpriemstiv-5387
50. Карлін М. І. Магістерський курс з фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку: конспект лекцій. Електронне видання. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2023. 88 с.
51. М-во економіки України. Доступні кредити 5-7-9%. *Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dostupni-kredyty-5-7-9-vid-pochatku-roku-ukrainskyi-biznes-otrymav-23-556-pilhovyykh-kredytiv-na-884-mlrd-hrn>
52. Огляд фінансових ринків України та системи корпоративного управління для сталого відновлення : проєкт / М-во фінансів України. – URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/PDF%20-%20%D0%9E%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B2%D1>

[%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf](#)

53. Національний банк України. У 2024 році уряд залучив від продажу ОВДП на аукціонах майже 640 млрд грн в еквіваленті, а загалом упродовж воєнного стану – майже 1 458 млрд грн в еквіваленті. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-2024-rotsi-uryad-zaluchiv-vid-prodaju-ovdp-na-auksionah-mayje-640-mlrd-grn-v-ekvivalenti-a-zagalom-uprodovj-voyennogo-stanu--mayje-1-458-mlrd-grn-v-ekvivalenti>

54. Мультиплікатор державних витрат. *Stud.* URL: https://stud.com.ua/141650/ekonomika/multiplikator_derzhavnih_vitrat

55. Mathematics of Finance : Chapter 5 / Pearson. – URL: <https://www.pearson.com/content/dam/one-dot-com/one-dot-com/us/en/higher-ed/en/products-services/course-products/lial-applied-mathematics-info/pdf/LGR-Finite-Ch5.pdf>